

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Barbora Macková

**Aplikace teorie voleb druhého řádu na volby do Evropského
parlamentu 2019 v zemích Visegrádské čtyřky**

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: doc. Mgr. Daniel Marek, Ph.D.

OLOMOUC 2020

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

podpis

V Olomouci dne

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Mgr. Danielu Markovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné připomínky a rady, které napomohly k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
Výzkumný cíl a hypotézy.....	6
Metodologie a členění práce.....	7
Analýza literatury	9
1. Teorie voleb druhého řádu – teoretické ukotvení analyzovaných hypotéz	13
1.1 Teorie volebních cyklů a popularita vládních stran v SOE	14
1.2 Podpora malých, nových, více radikálních stran	16
1.3 Kampaně politických stran a mediální dimenze SOE	17
1.4 Volební účast.....	18
2. Dosavadní testování teorie druhého řádu na volbách do Evropského parlamentu v zemích V4	20
3. Česká republika	23
3.1 Volební účast a neplatné hlasy.....	23
3.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019.....	24
3.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019.....	25
3.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019	26
4. Slovensko.....	28
4.1 Volební účast a neplatné hlasy.....	28
4.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019.....	29
4.3 Vládní strany ztrácejí voličskou podporu v závislosti na volebním cyklu, ve kterém se nacházejí.....	31
4.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019	31
5. Maďarsko	33
5.1 Volební účast a neplatné hlasy.....	33
5.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019.....	34
5.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019.....	36
5.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019	37
6. Polsko	38
6.1 Volební účast a neplatné hlasy.....	38
6.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019.....	39
6.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019.....	40

6.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019	41
Závěr	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	49
TABULKY	51
LITERATURA.....	52
Prameny.....	52
Literatura	55
PŘÍLOHY	59
ABSTRAKT.....	62
ABSTRACT.....	63

Úvod

Historicky první přímé volby do Evropského parlamentu se konaly roku 1979 a staly se významným podmětem pro výzkumné práce. Jedna z nejvýraznějších a nejvlivnějších prací byla o rok později představena Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem. Autoři v ní dali za vznik první ucelené formulaci teorie voleb druhého řádu (SOE)¹. Jak již samotný název tohoto přístupu napovídá, jedná se o teorii, která pracuje s předpokladem, že určité volby jsou pro občany i politické strany druhořadé neboli obecně méně důležité. To je dáno skutečností, že od nich není odvozen nejmocnější exekutivní orgán ve státě, který má nejzásadnější vliv na politické směřování státu. Taková instituce je odvozena od voleb řádu prvního (FOE)². Jelikož tvorba nejvyššího zákonodárského orgánu není ve všech státech totožná, jsou v každém politickém systému FOE odlišné. V parlamentních systémech se jedná o volby do dolní komory parlamentu, díky nimž posléze vzniká národní vláda, v prezidentských systémech o volby prezidentské. SOE jsou posléze všechny ostatní volby nacházející se v daném politickém systému. Jedná se například o volby lokální, regionální, kantonální, nebo dokonce evropské.

Celá teorie SOE má základ v domněnce, že významnost voleb má podstatný vliv na volební chování zúčastněných aktérů. U SOE autoři pozorují nižší volební účast, odlišný průběh předvolebních kampaní politických stran a hnutí. Menší pozornost je těmto volbám věnována také ze strany médií. Mezi další častý jev patří větší úspěšnost malých a nových politických stran. V porovnání s FOE také často dochází k procentuálnímu poklesu hlasů pro vládní strany. Není tomu tak ale vždy, což autoři vysvětlují pomocí teorie volebních cyklů, která předpokládá, že v polovině funkčního období vlády, klesne popularita vládních stran na nejnižší úroveň.

Tato práce si klade za cíl otestovat teorii SOE na volbách do Evropského parlamentu (EP) 2019 v zemích Visegrádské čtyřky (V4). Česká republika (ČR), Slovensko, Polsko i Maďarsko mají totiž díky svému historickému vývoji mnoho společného. V období Studené války byly součástí Východního bloku a od pádu komunistického režimu se dodnes musí vypořádávat s dědictvím totalitní minulosti. Od převratů a revolucí, které vedly k nastolení demokratických správ těchto států, je spojoval cíl stát se součástí Evropského společenství, posléze Evropská unie (EU), kterou vybudovaly jejich západní sousedé, a přiblížit se

¹ Zkratka pochází z anglického překladu pro volby druhého řádu „Second-order election“.

² Zkratka pochází z anglického překladu pro volby prvního řádu „First-order elections“.

tak hospodářskému úspěchu Západu. Ekonomicky své sousedy stále nedostihly, nicméně jeden z cílů se zemím V4 již naplnit podařilo. V roce 2004 vstoupily do EU.

V ten samý rok se ve státech V4 konaly také úplně první volby do EP, a ačkoliv byla teorie SOE již dlouhou dobu v komunitě akademiků potvrzována, nové členské státy EU měly testováním hypotéz SOE teprve projít. Tato teorie byla totiž vystavena především pro demokratické západní země, a jak samotný Reif podotkl, platila především v zemích s etablovaným bipolárním systémem (Reif 1997: 118). Schmitt poté ve své práci z roku 2005 vznáší námitku, že teorie SOE se v postkomunistickém prostoru nemůže zatím ani potvrdit ani zcela vyvrátit, jelikož zde nejsou stranické systémy etablovány (Schmitt 2005: 666).

Následující výzkumné práce se povětšinou shodují na tom, že teorie SOE se ve V4 potvrzuje, nicméně na každou z těchto zemí by se mělo nahlížet zvlášť a nikoli jako na jeden celek. Hypotézy teorie SOE totiž ne vždy platí ve všech čtyřech státech. Jedna hypotéza může například platit v Polsku a Maďarsku, ale už se nepotvrdí v ČR či na Slovensku. Během funkčního období EP od roku 2014 do posledních evropských voleb konaných v roce 2019 navíc došlo v EU k zásadním událostem. Evropa si prošla ekonomickou a migrační krizí, byli jsme svědky několika teroristických útoků na území EU, u občanů Velké Británie zvítězila volba pro Brexit a hrozba klimatické změny vyhnala do ulic mladé občany nejen v EU, ale po celém světě. V zemích V4 byla horkým tématem také dvojitá kvalita potravin. Přičteme-li k tomuto krátkému výčtu událostí také faktory působící na EU zvnějšku, jako například zvolení Donalda Trumpu prezidentem USA následované řadou kontroverzí či neustálý vliv dezinformačních médií, můžeme očekávat určitou odezvu, která se mohla projevit taktéž na volebním chování popisovaném teorií SOE.

Výzkumný cíl a hypotézy

Vyvstává tedy otázka, zdali je dnes vůbec teorie SOE v zemích V4 aplikovatelná a zdali dokáže objasnit výsledky tamních SOE? Proto byla pro tuto bakalářskou práci vybrána sada hypotéz, které patří k samotnému jádru teorie SOE, a nikoliv dílčí hypotézy, které testovali jiní autoři až posléze. Testován tak bude základní model SOE sestavený Karlheizem Reifem a Hermannem Schmittem. Samotné hypotézy vznikly již v roce 1980. Nicméně, postupem času přibývala důležitá data k jejich testování a původní znění hypotéz bylo autory revidováno do následující podoby:

H1: Pro volby SOE je charakteristická menší volební účastí s větším podílem neplatných hlasů než ve FOE.

H2: Předvolební kampaně SOE obsahují témata druhého řádu, ale z většiny témata v prostoru FOE.

H3: Vládní strany ztrácejí voličskou podporu v závislosti na volebním cyklu, ve kterém se nacházejí.

H4: Malé, nové, více radikální a populistické strany mají v SOE větší šanci na úspěch než ve FOE.

Výzkum by měl přinést odpověď na otázku, zdali lze vysvětlit výsledky voleb do Evropského parlamentu konaných v roce 2019 v zemích Visegrádské čtyřky pomocí teorie SOE. Jestliže výše uvedené hypotézy nebudou potvrzeny, můžeme konstatovat, že model SOE v analyzovaných zemích nelze na volby do EP aplikovat. Nicméně pro potřeby této práce je vhodné vzít v potaz upozornění autorů, že model SOE byl sestaven ještě před přístupem zemí střední a východní Evropy a také výsledky dosavadních výzkumů, které upozorňují na skutečnost, že k analyzovanému regionu nelze přistupovat jako k jednotnému homogennímu celku. Každý stát V4 proto bude analyzován samostatně a v úvahu budou brány také specifické rysy tamních politických reálií. V závěru práce tak může dojít k tomu, že model SOE (ne)bude vysvětlovat výsledky voleb do EP pouze v některých státech.

Metodologie a členění práce

Z metodologického hlediska je tato práce případovou studií pro testování teorie. Předmětem testování je teorie voleb druhého řádu. Uplatňován bude empiricko-analytický přístup. Práce bude členěna do teoretické a posléze praktické části. V první části si autorka klade za cíl představit teoretické ukotvení vybraných hypotéz, pomocí nichž je popsána samotná teorie voleb druhého řádu. Analytická část bude rozdělena podle zkoumaných zemí do jednotlivých kapitol, které se budou dále členit do podkapitol tvořených jednotlivými výše uvedenými hypotézami, které budou každá zvlášť testovány.

První hypotéza předpokládá, že pro občany je v SOE méně v sázce, což je spojeno s menší volební účastí a s větším podílem neplatných hlasů než ve FOE. Tento předpoklad bude analyzován za pomoci empirických dat o volební účasti a procentu neplatných hlasů

v jednotlivých státech V4. Pro potvrzení či vyvrácení tohoto tvrzení bude použita komparace s volbami do národních parlamentů, které předcházely volbám analyzovaným eurovolbám.

Druhá hypotéza stanovuje, že předvolební kampaně SOE obsahují témata druhého řádu, ale také většinu témat v prostoru FOE. Základním dokumentem pro analýzu kampaní budou volební programy pro evropské volby jednotlivých politických stran a hnutí. Do analýzy budou vstupovat strany a hnutí, které se zařadily mezi čtyři nejúspěšnější subjekty buď v národních FOE nebo ve volbách do EP 2019. V programatice těchto subjektů bude kvalitativně zkoumáno, zdali obsahují témata převážně evropská či se jedná o témata domácího charakteru, na která europoslanci v EP nemohou mít přímý vliv. Rozdělení dimenze evropské a domácí je inspirováno prací Jana Kováře (2016), který vycházel z analýzy Zdeňky Hrabicové (Hrabicová 2010). Pro lepší přehlednost byla vytvořena tabulka č.9, která se nachází na konci textu v sekci přílohy.

Třetí hypotéza předpokládá, že vládní strany ztrácí voličskou podporu. Tato ztráta je větší či menší v závislosti na volebním cyklu, ve kterém se vláda nachází. Pro tuto práci byla zvolena periodizaci vytvořená André Freirem. Jedná se o rozdělení volebního období do tří částí:

- První částí je období tzv. *honeymoon*, které trvá do 12 měsíců od FOE. V průběhu tohoto období podpora vládních stran výrazně neklesá a může se ještě zvyšovat.
- Druhým cyklem je *mid-term*, který trvá zhruba od 13. měsíce do 36. měsíce po volbách. V tomto období klesá podpora vládních stran.
- V posledním období, nazývaném *later term*, které trvá od 37. měsíce do 48. měsíce od voleb, dochází díky nastartování kampaní pro FOE k opětovné mobilizace voličů a vládním stranám opět roste podpora (Freire 2003 in Šaradín 2008: 33).

Úspěšnost vládních stran bude zkoumána pomocí transformovaného indexu úspěšnosti (SI') představeného Janem Kovářem (Kovář 2016: 84–85). Ten vychází z původního indexu úspěšnosti (SI), který je vyjádřen celkovým počtem hlasů pro danou stranu ve volbách do EP 2019 vyděleným celkovým ziskem hlasů té samé strany ve FOE (Eibl, Havlík, Kyloušek, Pink 2009: 10, in Kovář 2016: 84). Jak ale Kovář podotýká, tento index nepočítá s rozdílnou volební účastí, a proto je vhodné ho vydělit indexem voličské participace (EPI), který je vyjádřen celkovým počtem voličů v SOE a FOE. Hodnoty SI' nabývající čísla vyššího než 1 značí, že strana (či poté koalice) byla ve volbách do EP úspěšnější než ve FOE. Volební cykly poté poslouží pro lepší interpretaci výsledků.

Poslední hypotéza říká, že malé, nové, více radikální a populistické strany mají v SOE větší šanci na úspěch než ve FOE. V rámci této hypotézy je zapotřebí objasnit užívanou typologii politických stran. Operacionalizace termínu malé strany je inspirována výzkumníky Hixem a Marshem, kteří ve svém testování teorie SOE určily jako malé strany ty, které ve FOE získaly podíl hlasů pod 10 % (Hix, Marsh 2007: 499–500). Zároveň strany, které se účastnily pouze evropských voleb, ale ne FOE, které jim předcházely, budou označeny jako strany nové. Do analýzy budou vstupovat všechny politické strany a hnutí spadající do této operacionalizace a překračující práh 2 % ve FOE přecházejících volbách do EP 2019, anebo překračující práh 2 % ve volbách EP.

Radikální strany budou v této práci chápány jako strany se silně protiimigrační politikou, která je podpořena snahou o vyvolání referenda o setrvání v Evropské unii, či dokonce přímém volání po vystoupení z EU či silným nacionalistickým apelem. Jako vodítko pro typologii populistických stran bude sloužit kategorie nových/centristických populistických stran vytvořené Pop-Elechesem. Dle něj se populistické strany označují za neideologické či antipolitické formace a nevyužívající nacionalistického apelu. Typickým znakem jsou medializovaní lídři, kritika mainstreamových stran, které jsou obviňovány z poklesu životní úrovně a z korupce (Pop-Eleches 2009 in Havlík, Píková 2012: 138). Důležité je také zmínit, že určité politické strany mohou vykazovat jak radikální, tak populistické prvky, a proto mohou v analýze spadat do více kategorií. Na místě je také podotknout, že typologie politických stran má v této práci posloužit jako vodítko pro kategorizaci politických stran v zemích V4. Vždy ale bude přihlédnuto k specifikům stranického prostředí každého státu a k odborným výzkumům zabývajících se stranickým systémem analyzovaného státu.

Analýza literatury

První výzkum zabývající se volbami druhého řádu realizovali v roce 1980 politologové Karlheinz Reif a Hermann Schmitt. Učinili tak po prvních přímých volbách do Evropského parlamentu v roce 1979. Jejich práce *Nine Second-order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results* popisovala charakteristické znaky voleb druhého řádu, možné důvody, proč určité volby voliči a politické strany vnímají jako méně důležité, a jaký můžeme očekávat výsledek takových voleb. V jedné ze svých hypotéz také zmiňují vyšší úspěšnost malých a nových stran při SOE, sami ale detailněji nezmiňují typologii, podle které určili, se kterými politickými stranami v analýze pracovali jako s malými, a která kritéria mají naplňovat strany nové. Spoléhají se spíše na individuální znalosti čtenářů

o stranických systémech členských států Evropského společenství. V tomto přístupu pokračují i ve svých následujících publikacích.

Díky evropským volbám v roce 1984 vznikla další práce Reifa a Schmitta *National electoral cycles and European elections 1979 and 1984*, kde mohli autoři díky většímu objemu dat své hypotézy podrobit revizi a hlouběji testovat důsledky SOE. Právě první dvě publikace Reifa a Schmitta slouží jako páteř celého následujícího výzkumu, který testuje, zdali lze jejich závěry ohledně volebních výsledků druhořadých voleb sledovat i dnes. Další revizi a podrobné vysvětlení teorie SOE vypracoval Karlheinz Reif v roce 1997. Publikací *Reflections: European elections as member state second-order elections revisited* reaguje na výzkumy a review svých kolegů. Text rozdělil do dvanácti bodů, ve kterých vysvětluje vzniklá nedorozumění, která se dle něj v jejich pracích objevují a odkazující na jeho a Schmittovu formulaci teorie SOE z roku 1980.

V devadesátých letech vznikla také práce Ceese van der Eijka a Marka Franklina *Choosing Europe? The European electorate and national politics in the face of union*. Kniha se primárně zabývá volebním chováním ve volbách do Evropského parlamentu a snaží se přiblížit možné důvody nízké volební účasti a celkového nezájmu voličů na participaci v těchto volbách. Tato publikace je využita v sekci bakalářské práce o volební účasti společně s odborným článkem Mikka Mattili *Why bother? Determinants of turnout in the European Election* či výzkumem A. C. Paceka a B. Radcliffa *Voters Participation and Party-Group Fortunes in European Parliament Elections, 1979–1999: A Cross-National Analysis*.

Hojně citovanou práci *Second-Order Election Revisited* vydala taktéž Pippa Norris, která zde shrnuje výzkum Reifa a Schmitta a dodává svůj pohled na volby druhého řádu. Práce prezentuje možné důsledky SOE, ale hlouběji je neanalyzuje. Jedná se spíše o výčet dosavadního výzkumu, a proto je v této práci využita jako druhotná doplňující literatura. Mezi další významné autory zkoumající teorii SOE patří nepochybně také Michael Marsh, který ve své práci *Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections* z roku 1998 testuje Reifovu a Schmittovu teorii a doplňuje ji o své poznatky zejména z oblasti přesunu voličů v rámci politických stran. V roce 2011, kdy bylo již analyzovatelných dat z přímých voleb do EP více, vytvořil společně se Simonem Hixem analýzu *Second-order effects plus pan-European political swings: An analysis of European Parliament elections across time*, která se stala jednou z primárních zdrojů této práce, jelikož se jedná, na rozdíl od předešlých publikací, o výzkum novější. Předností této práce je také orientace na rozdílné volební zisky

v rámci dichotomie opozice vs. vláda či strany velké vs. strany malé. Jednalo se ale o data agregovaná z celé EU, která nereflektovala rozdílnosti jednotlivých členských států.

Za účelem pochopení aplikovatelnosti teorie SOE v zemích V4 proto bylo nutné nalézt publikace, které nabízejí zvláště jednotlivá data států či se zaměřují pouze na SOE ve střední a východní Evropě (SVE). Jednou z prací, která vznikla hned po prvních volbách do EP po východním rozšíření, byl Schmittův článek *The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-Order?* Za nejvýznamnější postřeh v této publikaci lze považovat nefungující teorii volebních cyklů v SVE. Závěr práce ale mnoho o relevantnosti teorie SOE vypovídat nemůže, jelikož vychází z dat sesbíraných pouze z voleb v roce 2004, na což sám autor upozorňuje. S podobnou analýzou přichází také Koepke a Ringe v publikaci *The Second-Order Election Model in an Enlarged Europe*.

V českém prostředí se volbami druhého řádu zabývá například Pavel Šaradín, který vydal knihu s názvem *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*, kde testuje teorii SOE na volbách do krajských zastupitelstev a Evropského parlamentu. Svůj working paper na téma teorie SOE publikoval také Ladislav Cabada. V analýze s názvem *Volby do Evropského parlamentu jako volby druhého řádu: reflexe voleb v nových členských zemích EU ze středovýchodní Evropy* konstatuje, že v zemích SVE můžeme jasně potvrdit hlavní východiska modelu SOE, ale měli bychom vzít v potaz i zřejmé rozdíly se skupinou EU 15+Malta a Kypr. Mezi práce, které se zabývají regionem SVE lze také zařadit analýzu Arjana Schakela *How to analyze second-order election effects? A refined second-order election model*.

Poměrně rozsáhlou analytickou práci *Revising the Second-Order Election Model and its Application to European Parliament Elections in Central and Eastern European Countries* vydal v roce 2016 Jan Kovář. Jedná se o propracovaný výzkum, který přináší užitečné závěry reflektující výsledky analýzy nejenom v postkomunistickém prostoru jako jednom homogenním celku, ale rovněž respektují specifika každého státu. Pro tuto bakalářskou práci byl v Kovářově publikaci užitečný především transformovaný index úspěšnosti, který byl bohužel v jeho metodologické části výzkumu chybně popsán. Jedná se ale pouze o malý detail, jelikož ve výpočtech je již užít vzorec správný.

Podstatnou část bakalářské práce tvoří také problematika kampaní, zejména programatika politických stran. Technika kampaní a mediální prostor se od první Reifovi a Schmittovi formulace teorie SOE značně proměnili, proto nebylo možné vycházet pouze

z jejich poznatků. Aktualizovanější informace o spojitosti kampaní politických stran v rámci SOE tak byly čerpány z publikací od Claese de Vreese *Second-Rate Election Campaigning? An Analysis of Campaign Styles in European Parliamentary Elections* a jeho práce, na které spolupracovali také Susana Banducci, Holli A. Semetko aspol. *The news coverage of the 2004 European Parliamentary election campaign in 25 countries*. Tyto analýzy ale nejsou zcela aktuální, a proto byly doplněny o práce Sara Hobolt *The 2014 European Parliament Elections: Divided in Unity?* a odborným článkem, který napsala společně s Catherine De Vries zabývajícím se vlivem hospodářské krize na vzestup euroskeptických stran *Turning Against the Union? The Impact of the Crisis on the Eurosceptic Vote in the 2014 European Parliament Elections*. V teoretické části práce je také odkaz na výzkum Mathieua Petithommea *Second-Order Elections, but also 'Low-Cost' Campaigns? National Parties and Campaign Spending in European Elections: A Comparative Analysis*, který dokresluje druhořadost evropských voleb na podfinancovanosti předvolebních kampaní.

V samotné praktické části bakalářské práce je ale zkoumán pouze obsahový aspekt programatiky stran v SOE, který je analyzován na originálních volebních programech pro volby do EP 2019 jednotlivých politických stran. Proto slouží hlubší popis mediálního prostoru a politických kampaní v části teoretické spíše k lepšímu seznámení čtenáře s celou teorií SOE, jelikož volební chování politických stran a médií je jeho značnou součástí.

1. Teorie voleb druhého řádu – teoretické ukotvení analyzovaných hypotéz

Již samotný název teorie pracuje s předpokladem, že určité druhy voleb jsou vnímány jako méně důležité a tedy druhořadé. Avšak v celkovém obrazu politického a stranického systému svou roli SOE nepochybně mají. Politické subjekty se díky úspěchu v druhořadých volbách mohou zviditelnit a posléze mít větší šanci ve volbách řádu prvního. Nedílnou součástí úspěchu politických subjektů v SOE je i veřejný peněžní příspěvek, který může straně výrazně napomoci v jejím dalším fungování a pro nové či malé strany se může dokonce jednat o fundamentální zdroj příjmu pro jejich další existenci.

První ucelenou teorii zabývající se volbami, které mají druhořadý charakter, sestavili v roce 1980 politologové Karlheinz Reif a Hermann Schmitt. Učinili tak po prvních přímých volbách do EP konaných v roce 1979. Volbami prvního řádu označili autoři volby, díky nimž vzniká v daném státě instituce s největší exekutivní mocí. Taková instituce totiž nejvíce ovlivňuje směřování politiky státu, což je pro občany nejpodstatnější. V parlamentních systémech se jedná o volby parlamentní, které posléze produkují národní vládu. V prezidentských systémech se exekutivní orgán odvozuje od volby prezidentské (Reif, Schmitt 1980: 8). Všechny ostatní existující volby jsou označeny za národní volby druhého řádu. Patří mezi ně nejenom volby do EP, ale i volby lokální, kantonální, regionální, prezidentské (v neprezidentském politickém systému) a volby do horní komory parlamentu.

Již název první práce Reifa a Schmitta *Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework For the Analysis of European Election Results*, která uceleně vysvětluje teorii voleb druhého řádu, naznačuje, že autoři se na volby do EP dívají jako na devět samostatných národních voleb v rámci jednoho Evropského společenství, to znamená, že na evropské volby se nelze dívat jako na jedny ucelené volby, jelikož jsou vystaveny v každém členském státu jinému volebnímu prostředí. Rozhodujícím faktorem se tak stává politické propojení mezi evropskou a národní politickou dimenzí (Reif, Schmitt 1980: 8). V jednom politickém systému nelze oddělit témata týkající se FOE a témata, která přináležejí výhradně SOE. Tento faktor následně ovlivňuje volební chování subjektů, které se voleb SOE účastní. Politické strany a hnutí jsou ovlivňovány ve své strategii a taktice kampaní tématy týkající se hlavní domácí politické arény. Voliči využívají při své volbě rozdílných taktik, než při volbách FOE (Reif, Schmitt 1980: 9).

1.1 Teorie volebních cyklů a popularita vládních stran v SOE

Pro Reifa a Schmitta byla pro sestavení teorie SOE inspirací analýza voleb do Bundestagu v Německu prezentována Reinerem Dinkelem v roce 1977 (Dinkel 1977), která využívala cyklický model vztahu mezi federálními a státními volbami v Západním Německu. Jejich práce potvrzovala vztah mezi voličskou podporou a cyklem, ve kterém se nacházela federální vláda. Ukázalo se, že strany, které tvoří federální vládu, ztrácejí voličskou podporu nehledě na to, zdali jsou na státní úrovni stranami vládními či stojí v opozici. Jedinou výjimkou bylo konání státních voleb krátce po volbách federálních čili v období označeném jako povolební líbánky či povolební euforie, popřípadě krátce před koncem mandátu federální vlády (Reif 1997: 116).

Jistou cykličnost mezi úspěchem/neúspěchem vládních stran a fází jejich vládního mandátu pozorovali taktéž Tufte, Cambell a Goodhart s Bhansalim. Na základě výzkumů stanovili, že podpora vládních stran se pohybuje v sinusoidě v závislosti na fázi jejich funkčního období. Zhruba v polovině období klesne jejich voličská podpora na minimum a posléze začne opět růst (Goodhart, Bhansalim 1970). Tento jev pozoroval také Tufte v kongresových volbách v USA, kde si, v případě konání voleb v polovině funkčního období prezidenta, vedla prezidentova politická strana mnohem hůř než při prezidentských volbách. Vysvětlení viděl Tufte v tom, že voliči využívají těchto voleb jako referenda ohledně prezidentova fungování v jeho kanceláři a jeho manažersko-administrativních schopnostech v ekonomice (Tufte 1975: 824).

Pro praktičtější použití teorie volebních cyklů se běžně používá periodizace, která trvání vládního mandátu stran rozděluje do tří fází. Užitečnost tohoto rozdělení spočívá hlavně v numerickém vyjádření délky každé fáze, která je posléze pro výzkumníky snadněji uchopitelná a interpretovatelná:

- *Honeymoon* neboli líbánky, je název první fáze, která odpovídá období do 12 měsíců od voleb. Díky fenoménu povolební euforie je v tomto čase podpora vládních stran stále poměrně vysoká a může se ještě částečně navýšit.
- Zhruba mezi 13. a 36. měsícem po volbách se objevuje ochlazení popularity vládních stran a dochází k růstu podpory opozice. Toto období se nazývá *mid-term*.

- Třetí a poslední fázi volebního cyklu je tzv. *later term* od 37. do 48. měsíce po volbách. Můžeme zde pozorovat opětovný nárůst podpory vládních stran, pravděpodobně zapříčiněn výraznější předvolební kampaní pro nadcházející FOE (Freire 2003 in Šaradín 2008: 33).

Pomocí teorie volebních cyklů dokázali posléze Schmitt s Reifem objasnit výsledky voleb, které označili jako druhořadé. Prokázali tak, že vládní strany skutečně ztrácí nejvíce podpory, konají-li se SOE v mid-termu. Tento jev vysvětlují autoři rovnou několika možnými faktory:

- Opadá povolební euforie, jelikož se předvolební sliby začínají pomalu rozplývat v realitě, což vede ke zklamání voličů z vládní politiky.
- Dochází k vyšší mobilizaci podpory pro opoziční politické strany.
- Někteří voliči dávají hlas opozici, aby tím vytvořili tlak na vládu. Nicméně své (vládní) straně zůstávají stále věrni a s její politikou souhlasí. (Reif, Schmitt 1980: 10).

Autoři ale neopomenuli ani existenci dalších působících faktorů na volební chování voličů, mezi něž patří popularita vlády podmíněna stavem ekonomiky, mezinárodními krizemi, domácími politickými skandály aj. (Reif 1984: 246).

Teoretici a analytici zabývající se SOE Michael Marsh a Simon Hix přinášejí další užitečné argumenty týkající se volebních cyklů. Ve své práci se snaží vyhnout bipolárnímu rozdělení politických stran na vládní a opoziční a formulují závěr, že pokles podpory nezaznamenávají pouze vládní strany, ale obecně všechny velké politické strany, které ve FOE získávají nad 30 % (Hix, Marsh 2011: 4; Marsh 1998: 606). Menší ztrátu hlasů pak zaznamenávají strany, které mají ve FOE zisk mezi 4 % až 30 %. Vysvětlení dle nich leží v samotné podstatě SOE čili v tom, že jsou vnímány jako méně důležité. Voliči tak daleko méně využívají taktickou volbu pro etablované velké strany, které mívají běžně ve FOE nejvyšší šanci na úspěch, a volí politický subjekt, který je jim svou programatikou nejbližší. V diskuzích na toto téma se tento jev často označuje jako dichotomie “volba hlavou” vs. “volba srdcem” (Cabada 2010: 11).

Dichotomie vláda – opozice byla problematická rovněž pro Koepkeho a Ringea, kteří ve své analýze voleb do EP konaných v roce 2004 rozlišovali vládní strany velké a malé. V jejich analýze posléze formulovali závěr, že velké vládní strany ztrácejí podporu daleko více než malé vládní strany (Koepke, Ringe 2006 in Cabada 2010: 10). Avšak jejich práce

se netýkala všech členských států EU, ale pouze nových post-komunistických států (kde, jak Cabada podotýká, vynechali z nejasných důvodů Slovensko) (Cabada 2010: 10). Ke stejnému závěru později přichází také Michael Marsh se Simonem Hixem (Marsh, Hix 2011: 9). Ti totiž ve svém výzkumu z roku 2011 podotýkají, že jejich předpoklad, že vládní strany ztrácejí podporu neohledně na to, zdali jsou ve vládě či v opozici, je platný pouze v původních státech EU. Nicméně v post-komunistických státech ztrácely podporu opravdu pouze velké vládní strany.

1.2 Podpora malých, nových, více radikálních stran

Jelikož byl u SOE zaznamenán pokles popularity velkých politických stran, ať už pouze vládních či dokonce i opozičních, musí existovat subjekty, ke kterým se tato podpora přelévá. Logicky lze odvodit, že se musí jednat o strany menší. Reif a Schmitt tak ve své druhé hypotéze stanovily, že malé a nové politické strany mívají v SOE větší šanci na úspěch než ve FOE. Načež ve své pozdější práci Reif podotýká, že by do této hypotézy zahrnul také strany radikální a populistické (Reif 1997: 118). Avšak této poznámce odporuje Michael Marsh, který ve svém testování teorie SOE podotknul, že úspěch zaznamenal u malých stran, ale typ strany v jeho analýze nevykazoval žádný jasný vzorec (Marsh 1998: 606). V SOE se také objevuje výše zmiňované méně taktické hlasování než ve FOE, díky němuž se voliči nerozhodují tolik na základě šancí jednotlivých stran na získání mandátu, ale spíše na základě osobních preferencí, a tudíž dávají svůj hlas i subjektům, u kterých sice očekávají menší naděje na úspěch, nicméně svou programatikou jsou jim nejbližší.

V pozdější práci, kterou Marsh vypracoval spolu se Simonem Hixem se důkladněji rozebírají možné důvody pro přesun hlasů od velkých stran pro strany menší. Na problematiku nahlíží skrze typologii stranických rodin a posléze přes teorii SOE. Docházejí k závěru, že nahlížíme-li na výsledky stran modelem SOE, vidíme, že například anti-evropské/protestní strany bývají často stranami malými, které obecně získávají v SOE více hlasů, čímž se vysvětluje výše zmíněná poznámka Marshe z roku 1998, že mezi volebním výsledkem a typem strany nepozoroval žádný jasný vztah. To se ale může změnit, začneme-li na strany nahlížet skrze jejich stranické rodiny. Výsledky zelených, liberálů, anti-evropských stran, socialistů atd. se v určitých volbách komparativně zlepšily nebo zhoršily. Tento jev nazývají autoři jako možný "evropský efekt" neboli celoevropský přesun hlasů od nebo k určité stranické rodině (Hix, Marsh 2011: 9–10). Tento přesun je přitom nezávislý na velikosti stran či vládnímu statusu.

Pozorováním jakýchsi celoevropských trendů, které mohou být vyvolány společnými obavami či přáními Evropanů autoři vyjadřují naději, že budoucí podoba voleb do EP nebude podmíněna z většiny pouze domácí politickou situací, ale bude směřovat ke skutečným evropským volbám o směru politického programu EU (Hix, Marsh 2011: 10–11). Celoevropské dimenzi voleb do EP přispívají ale i mnohé odlišné faktory, které teoretici SOE zkoumají. Může se například jednat o formu kampaní politických stran či mediální prostor, ve kterém se SOE odehrávají.

1.3 Kampaně politických stran a mediální dimenze SOE

Až do této fáze jsme se v teoretickém modelu SOE pohybovali především v prostoru volebního chování voličů a jejich reakcí na druhořadost určitých voleb. Nicméně, mezi další volební subjekty, které jsou povahou SOE ovlivňovány nebo je ovlivňují, patří rovněž aktivity politických stran, v tomto kontextu jejich předvolební kampaně a odraz těchto kampaní v mediálním prostoru.

V prvním textu zabývajícím se modelem SOE od Reifa a Schmitta z roku 1980 se dozvídáme, že politické kampaně jsou v SOE mnohem důležitější než ve FOE, jelikož FOE mají dostatek pozornosti jak od voličů, tak od médií. Důležitým poznatek je poté fakt, že čím více se masmédiá orientují na politickou arénu prvního řádu a na její informační zdroje, tím více záleží na volební mobilizaci politiků z prostoru FOE a tomu, zdali věnují SOE dostatečnou pozornost (Reif, Schmitt 1980: 14). Ti ji totiž nemusí věnovat pozornost záměrně, jelikož z průzkumů veřejného mínění vědí, že mají relativně vysokou šanci na úspěch v SOE i za nízké volební účasti. Mohou se tím snažit vyhnout mobilizaci voličů, protože by pouze vyprovokovali opozici, jejíž protivládní argumenty by v rámci kampaní SOE byly díky zvýšené mediální pozornosti hlasitější.

Konflikt a neshody totiž zvyšují pravděpodobnost toho, že se budou v médiích evropské volby výrazněji objevovat a tím se více přiblíží voličům (de Vreese 2009: 9). Jedním z příkladů konfliktu zajímavého pro média může být krize eurozóny (Corbett 2014: 1195), která zapříčinila, že evropská dimenze pronikla do médií ve větším rozsahu, a objevovala se více i v kampaních před volbami do EP 2014. Studie od Eriky. J. van Elsas dokonce prokázala, že krize eurozóny měla zásadní vliv na úspěch euroskeptických stran (Hobolt 2015: 18; Hobolt and De Vries 2016 in van Elsas, Goldberg, de Vreese 2018: 3). Mezi dnešní témata rezonující ve veřejných debatách a tvořící zásadní podklad pro pozornost médií patří zajisté také uprchlická krize, přijetí eura, evropská obranná politika či problematika dvojí kvality potravin.

Nicméně, konflikt atraktivní pro média nemusí být pouze v rámci určité krize či kontroverzních témat, ale může vzniknout také vyšší názorovou polarizací politických elit (de Vreese et al. 2006 in de Vreese 2009: 9).

V rámci SOE s největší pravděpodobností problematika týkající se domácí politické arény zakomponována bude, i kdyby kampaň vládních stran byla minimální. Významným aspektem volebních kampaní v SOE jsou totiž domácí politické problémy, které nemá mnohdy volená instituce ani pravomoc řešit (Norris 1997: 114, Hix, Marsh 2011: 4, Corbett 2014: 1194). Příkladem mohou být právě volby do EP, kde politické strany nejsou schopny nabídnout voličům ucelený program založený na evropských otázkách, na které má EP určitý vliv. Výsledkem jsou poté neinformovaní voliči, kteří nemohou efektivně vyjádřit svůj názor na evropské problémy, jako například rozšiřování EU či na hlubší integraci (Norris 1997: 114). Novější průzkumy ale poukazují na posun v evropských kampaních, kdy například studie zaměřena na efekt předvolebních kampaní ve volbách do EP 2014 v Dánsku odhalila, že se programy stran věnují otázce EU daleko více než dříve a voliči jsou tak čím dál tím více informovanější o unijní politice (Beach, Hansen, Larsen 2017: 15).

Podíváme-li se na finanční stránku kampaní v rámci SOE, a zvláště na volby do EP, můžeme z dosavadních studií vyvodit závěry, že strany obecně investují do kampaní SOE méně než do FOE (Petithomme 2012, Cabada 2010: 12). Přičemž od menších politických stran lze očekávat o něco intenzivnější kampaně než od stran, které danému politickému systému dominují. Menší strany se tím mohou snažit o jakousi kompenzaci jejich menšího vlivu v rámci domácí politické arény ziskem mandátů v EP (Petithomme 2012: 152). Naopak strany dominující danému politickému systému se snaží své výdaje na kampaň na volby do EP omezit (Petithomme 2012: 165–166). Může to být způsobeno i nízkou volební účastí, kvůli které strany nezískají při úspěchu dostatečný veřejný příspěvek, který se odvozuje od počtu hlasů pro daný politický subjekt. Kauzalita je ale v tomto případě ne zcela jasná, jelikož nenákladná a nenápadná volební kampaň může být právě jedním z faktorů způsobující nízkou volební účast.

1.4 Volební účast

Jedním z nejvýznačnějších aspektů modelu SOE je celková nižší participace na volbách, která bývá v porovnání s FOE mnohem nižší. Hlavním ukazatelem je nižší volební účast, ta nemusí být způsobena pouze tím, že by voliči chápali dané volby jako pro ně nepodstatné, ale také již výše zmiňovanou nižší mobilizací politických elit v nejvyšších patrech politického systému, menšími kampaněmi politických subjektů a aktivistů, a v neposlední řadě také menší

pozorností žurnalistů (Reif 1980: 9). Díky této kombinaci faktorů pak volič nemusí mnohdy ani postřehnout, že se mají jisté volby konat.

Tento faktor je přítomen ve většině evropských zemí, kromě těch, kde je účast u voleb povinná, a váží se k němu další předpoklady, které mohou blíže vysvětlit výsledky SOE (Cabada 2010: 12). Jeden z nejzajímavějších je bezpochyby jev, který ve svém výzkumu popisuje Pacek a Radcliff. Ti přišli s analýzou, která měla odhalit, zdali existuje určitá korelace mezi volební účastí a tím, jak si u daných voleb vedou socialistické a sociálně-demokratické subjekty. Vycházeli přitom z hypotézy, že je voličská základna takových subjektů tvořena převážně občany z nižších společenských vrstev či dělnických struktur společnosti, u kterých se projevuje menší tendence účasti v SOE (Pacek, Radcliff 2003: 91–92). Výsledkem bylo potvrzení studované korelace, kterou se jim dokonce podařilo numericky vyjádřit: „*Volební podpora levicových stran roste o přibližně jednu třetinu procenta s každým procentem volební účasti.*” (Pacek, Radcliff 2003: 93). Autoři tento jev vysvětlují tím, že SOE se obecně účastní spíše vzdělanější lidé a občané z vyšších tříd, kteří statisticky tíhnou spíše

k pravicovému politickému spektru. Tento jev by mohl například napomoci vysvětlení výsledků voleb do EP 2019 v České republice, kde se České straně sociálně demokratické (ČSSD) ani nepodařilo prolomit pětiprocentní uzavírací klauzuli.

Zmiňovaný výzkum se zabýval následky nízké volební účasti. Nicméně, co všechno se můžeme řadit mezi proměnné, které ovlivňují to, zdali se občan rozhodne voleb účastnit či nikoli? Pavel Šaradín poukazuje na faktor důležitosti daných voleb a nesouhlasí s vlivem apatie a frustrace ve společnosti, ten dle něj náleží spíše snížení volební účasti u FOE (Šaradín 2008: 38). V teoretické části své publikace *Teorie voleb druhého řádu: a možnosti jejich aplikace v České republice* shrnuje možné důvody pro nižší volební účast následovně:

- Občané ve volbách SOE nerozhodují o nedůležitějších společensko-politických otázkách.
- Kvůli četnosti voleb se objevuje voličská únava. Volič poté méně podstatné volby jednoduše opomíjí.
- V SOE dochází k nižší mobilizaci voličů kvůli menším kampaním politických stran a menšímu zájmu sdělovacích prostředků.

Řešení druhého bodu můžeme částečně nalézt u M. Mattila, který připomenul, že při souběhu voleb do Evropského parlamentu s jinými volbami, se volební účast zvýšila v průměru o 20 % (Mattila 2003: 466–467). Hledání východiska z tohoto problému je přitom

skutečně na místě, jelikož se ukázalo, že volební účast ve volbách do EP je ještě nižší než u jiných SOE, jako například volbách lokálních, regionálních či kantonálních (Franklin 2006; van der Eijk, van Egmond 2007 in Kovář 2016: 35). I díky tomu se můžeme v některé literatuře setkat s myšlenkou ustanovení voleb třetího řádu, do kterých by evropské volby spadaly.

Volební účast při volbách do EP je výše uvedenými faktory prokazatelně ovlivňována, nicméně ani ty nedokážou plně vyjasnit, proč volební účast v evropských volbách v zemích Evropské unie značně variuje (Jan Kovář 2016: 37–38). Většina literatury se shoduje na tom, že záleží na institucionálně-systematickém nastavení daných voleb (van der Eijk, Franklin 1996), přičemž čím podobnější je toto nastavení v SOE volbám FOE, tím je volební účast vyšší. Ačkoliv jsou některé možné příčiny již nastíněny výše, je vhodné uvést seznam jevů, které ovlivňují výši volební účasti:

- Institut povinné volební účasti v daném státu zajistí volební účast v SOE zvyšuje (Franklin 2004, Kovář 2016: 38).
- Poměrný volební systém podporuje volební účast (Mattila 2003 in Šaradín 2008: 39).
- Zdali jsou volby v pracovní den či o víkendu, přičemž nejlepší variantou je konání voleb ve dvou po sobě následujících dnech, a to neděli a pondělí (Mattila 2003 in Šaradín 2008: 39).
- Existence elektronického hlasování (Kovář 2016: 38).
- Záleží také na tom, kdy se SOE konají vzhledem k FOE. Volební účast v SOE je nejnižší, jestliže se tyto volby konají těsně po FOE. Nicméně následně v průběhu času roste a nejvyšších hodnot nabývá, konají-li se SOE a FOE souběžně. (Schmitt, van der Eijk 2002 in Kovář 2016: 38; Cabada 2010: 11–12). Tento fakt ukazuje, že volební účast u voleb do EP je alespoň částečně determinována národním volebním cyklem.

2. Dosavadní testování teorie druhého řádu na volbách do Evropského parlamentu v zemích V4

Analýzy evropských voleb konaných v roce 2004, kterých se země V4 účastnily poprvé, se ujal jeden ze samotných zakladatelů teorie SOE. Hermann Schmitt tak přišel se svým verdiktem, zdali lze jeho a Reifův koncept aplikovat i na evropské volby v postkomunistických

členských státech EU. Závěry jeho práce byly ale poměrně nejednoznačné. I když se přikláněl k tezi, že například volební cyklus vládních stran v postkomunistickém prostoru neplatí a že z hypotéz podepírající teorii SOE je platná pouze nízká volební účast, dokázal tuto skutečnost obratně vysvětlit neetablovanými stranickými systémy, které jsou hlavní příčinou vysoké volatility (Schmitt 2005: 666).

Problematiku teorie volebních cyklů v postkomunistických zemích potvrdila kromě Schmittovi analýzy také práce J. R. Koepkeho, který se pokoušel přiblížit volební chování voličů v regionu střední a východní Evropy (SVE). Nejzásadnějším bodem jeho analýzy bylo zjištění, že v nových členských státech, které přistoupily v roce 2004, nedochází k protestnímu hlasování. To znamená, že vládním stranám procentuální zisk hlasů při konání SOE v polovině funkčního období neklesá, a tím je stěžejní hypotéza SOE vyvrácena (Koepke, Ringe 2006: 341). Vysvětlení dle něj nabízí silný vztah voličů k historii stran, ti dle dosavadních průzkumů mají v době oslabené ekonomiky větší tendenci hlasovat pro strany spjaté s totalitními režimy, a naopak v době hospodářského růstu roste šance na úspěch anti-komunistickým formacím (Koepke, Ringe 2006: 341, Tucker 2006). Avšak to, zdali je teorie SOE platná univerzálně pro všechny země EU, mělo být odhaleno až po dalších hlubších analýzách.

Jedním z takových výzkumů může být práce A. H. Schakela z roku 2014. Analýze podrobil regionální volby konané ve státech SVE. Jeho závěry o platnosti teorie SOE se od výše uvedených liší. Uvádí, že z obecného hlediska očekávané výsledky ve volbách druhého řádu splňují i země postkomunistického prostoru. To znamená, že volební účast bývá pravidelně výrazně nižší než u FOE a v závislosti na volebním cyklu se mění popularita vládních stran. V každém státě SVE byly ale výsledky rozdílné, a tudíž nebylo možné je interpretovat jednotně. V České republice a na Slovensku vládní strany ztrácely podporu a úspěch slavily největší opoziční strany, ale i strany malé. V Maďarsku opozice přišla relativně stejné procent hlasů než vládní strany a úspěšnými se staly především malé, nové politické subjekty. V Polsku zažívaly hlavní opoziční strany pokles popularity a ze SOE těžily zejména strany malé, a to jak opoziční, tak nové (Schakel 2014: 9–17).

S tvrzením, že teorie SOE je platná i pro postkomunistický region, souhlasí také Ladislav Cabada, který ale jasně apeluje, že se nesmí k zemím SVE přistupovat jako k jednomu celku. Ukázalo se například, že teorie volebních cyklů dokáže vysvětlit výsledky českých a slovenských voleb, což se ale nepotvrdilo v případech Polska a Maďarska. (Cabada 2010: 21). Cabada tuto skutečnost vysvětluje stále vysokou volatilitou a nepříliš stabilním stranickým systémem. Zároveň ale vyjmenoval řadu společných znaků zemí SVE a zbývajících

členů EU. Patří mezi ně de-ideologizace politiky, výraznější marketingový charakter, fenomén médiokracie či personalizace politiky (Cabada 2010: 24). Z průzkumů tedy jasně vychází, že na postkomunistické země nelze nahlížet jako na hegemonní celek. Tento fakt potvrzuje ve své práci také Jan Kovář. Dle jeho výzkumu z roku 2016 lze konstatovat, že z Visegrádské čtyřky je model SOE nejlépe aplikovatelný na Českou republiku a Slovensko (Jan Kovář 2016: 217–227).

3. Česká republika

3.1 Volební účast a neplatné hlasy

1. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do PSP ČR 2017 a EP 2019

	Volby PSP ČR 2017	Volby EP 2019	Rozdíl
Volební účast	60,84%	28,72%	32,12%
Neplatné hlasy	99,40%	99,30%	0,10%

Zdroj: Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

První analyzovaná hypotéza předpokládá, že pro SOE je charakteristická menší volební účast s větším podílem neplatných hlasů než ve FOE. Volbami vstupujícími do této části analýzy jsou volby do EP 2019 a volby do PSP ČR 2017³. Z dat z webové stránky ČSÚ⁴ bylo zjištěno, že volební účast ve volbách do PSP ČR 2017 byla 60,84 %. Nicméně, volební účast ve volbách do EP 2019 činila pouze 28,72 %. První část hypotézy je tak potvrzena.

Je ale nutno zmínit, že ve volbách do EP 2014 byla volební účast pouze 18,2 % oprávněných voličů. Mohli jsme tedy zaznamenat nárůst něco málo přes 10 %. Tento nárůst lze vysvětlit mnoha faktory zmiňovanými v teoretické části práce. Například vyšší medializací eurovoleb způsobenou konfliktem (de Vreese 2009: 9) v otázkách uprchlické krize, přijetí eura či dvojí kvality potravin.

Druhou část hypotézy tvoří domněnka, že v SOE můžeme také pozorovat vyšší procento neplatných hlasů. Voliči totiž mohou tyto volby využívat jako referendum o vládní politice a vhozením neplatného hlasovacího lístku tak vyjadřují svou nespokojenost s vládou (Reif, Schmitt 1980: 11). Tento předpoklad ale v práci potvrzen nebyl, jelikož rozdíl neplatných hlasů tvoří mezi volbami do PSP ČR a volbami do EP 2019 pouze 0,1 %. Ve volbách do EP 2019 byl podíl neplatných hlasů o něco vyšší, ale jedná se o natolik marginální rozdíl, že jej nelze považovat za statisticky významný. Možné vysvětlení můžeme najít v práci Koepkeho a Ringea, kteří prokázali, že v zemích SVE neexistuje v SOE tzv. protestní hlasování, které může být vyjádřeno například vhozením prázdné obálky nebo naschvál upraveného hlasovacího lístku, který se tím stává neplatný (Koepke, Ringe 2006: 341). Za zmínku

³ Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

⁴ Český statistický úřad

ale v tomto kontextu stojí recesistické hnutí ANO, vytrollíme europarlament, které získalo v eurovolbách 1,56 % hlasů. Na část těchto hlasů by bylo pravděpodobně možné nahlížet jako na protestní.

3.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019

Teorie voleb druhého řádu předpokládá, že politické strany se ve svých volebních programech pro evropské volby budou zaměřovat z většiny na domácí problémy a jen z části na otázky evropské. Tento předpoklad byl v ČR analyzován na čtyřech nejúspěšnějších subjektech ve volbách do PSP ČR 2017, které tvořily strany ANO 2011, ODS⁵, Česká pirátská strana a SPD⁶ a na koalici stran TOP 09 a STAN⁷, které se dostaly do čtyřky nejúspěšnějších stran ve volbách do EP 2019.

Hnutí ANO 2011 představilo svůj program s názvem *Česko ochráníme tvrdě a nekompromisně* (ANO 2011 2019). Ze začátku programu se dozvídáme o úspěších ČR v ekonomické oblasti, zaměstnanosti a bezpečnosti, které lze zařadit spíše do oblasti domácí nežli evropské. Avšak jedná se pouze o první stranu celého poměrně rozsáhlého programu. V celém textu se poté objevují otázky evropského charakteru. Jedná se především o problematiku ve společnosti značně diskutovanou, jako například: azylová a migrační politika, ochrana vnějších hranic, společný trh, euro, dvojí kvalita potravin, podpora výzkumu a vzdělávání, energetika, doprava, životní prostředí, společná zemědělská politika, kohezní politika a evropské fondy. Části programu jsou částečně protkané domácí problematikou, ale jedná se spíše o vysvětlení důvodu, proč je daná evropská politika pro ČR důležitá. Jedinou částí, kde lze pozorovat výraznou problematiku domácí arény je část programu s názvem *Digitální Evropa a Česko*, kde bylo poukazováno na nedostatečný eGovernment v ČR. Obecně lze konstatovat, že body řešené v tomto programu odrážejí především domácí politickou arénu, nicméně ve většině se jedná o oblasti, na které se vztahuje diskuze na úrovni EU.

Stejně závěry lze konstatovat i v případě ODS, která se zaměřuje na volný trh, bezpečnost, energetiku, vědu a výzkum, digitální Evropu, evropské dotace, životní prostředí a snížení byrokratické zátěže. Navíc se v části programu nachází kritika stávající vlády, především hnutí ANO 2011, která se zaměřuje na využívání evropských dotací. Oblast

⁵ Občanská demokratická strana

⁶ Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura

⁷ Starostové a nezávislí

zabývající se bezpečností odráží nelegální migraci, ochranu před terorismem, dobré vztahy s Izraelem a nesouhlas s ustupováním rozpínavé politiky Ruska (Občanská demokratická strana 2019). Všechny tyto oblasti značně souvisí s diskuzí v domácí politické aréně, ale stejně jako v programu ANO 2011, lze učinit závěr, že téměř všechny tyto body jsou také vhodné k jednání na úrovni EU.

O něco kratší program představila Česká pirátská strana. I jejich text informuje voliče především o otázkách, které lze řešit na úrovni EU, například: dvojí kvalita potravin, jednotný digitální trh, posílení vnějších hranic, životní prostředí, svoboda pohybu, podpora vzdělávání atd. (Česká pirátská strana 2019a). Celý text je navíc doplněn společným programem Evropských pirátů, který je již o něco rozsáhlejší a spojuje třináct politických stran ze třinácti evropských zemí (Česká pirátská strana 2019b). Už díky povaze této spolupráce nebylo možné, aby byl program orientován na domácí politickou arénu.

Politická strana SPD patří mezi radikální subjekty, programatiku této strany tvoří především volání po vystoupení z EU, silná protiimigrační rétorika a apel na hrozbu islamizace Evropy (Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD) 2019). Cílem této části analýzy ale není hodnotit politické směřování daných programů, nýbrž to, zdali se v nich odráží z většiny domácí či evropská politická aréna. Z tohoto hlediska lze program hodnotit stejně jako programy výše čili jako text, kde problémy domácí a evropské z většiny splývají dohromady.

Posledním analyzovaným programem je program volební koalice STAN a TOP 09 (Koalice Starostové a nezávislí a TOP 09 2019). Ani zde ale nedošlo k žádné výrazné odchylce od evropské arény k domácí. Body programu jsou opět splynutím domácí a evropské diskuze. Díky tomu považuje autorka hypotézu o převaze domácích otázek za překonanou a vyslovuje předpoklad nový, který říká, že programy do voleb do EP v ČR jsou splynutím evropské a domácí problematiky.

3.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019

2. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 v České republice

	FOE 2017	EP 2019	SI	SI'
ČSSD	368 347	93 664	0,25	0,54
KSČM	393 100	164 624	0,42	0,89
ANO 2011	1 500 113	502 343	0,33	0,71
Celkem	2 261 560	760 631	0,34	0,71

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

Důležitým aspektem SOE je předpoklad, že vládní strany ztrácejí voličskou podporu v porovnání s FOE v závislosti na volebním cyklu. Vzhledem k tomu, že v České republice vznikla po volbách do PSP ČR 2017 menšinová vláda ANO 2011 s ČSSD⁸ a s podporou KSČM⁹, vstupovaly do analýzy tyto tři politické strany. KSČM sice oficiálně žádný vládní mandát nenabyla, do této části analýzy ji přesto díky deklarované podpoře autorka zahrnuje.

Je možné, že díky tomu, že KSČM není přímou součástí vlády, ztratila v porovnání s vládními stranami nejmenší podíl hlasů. O něco více hlasů ztratilo ANO 2011 i přesto, že se jedná o populistický subjekt, který by měl mít v SOE dle původních Reifových a Schmittových hypotéz větší šanci. Jedná se ale přeci jenom o největší vládní stranu a dáme-li tento fakt dohromady s předpoklady teorie volebních cyklů, je pravděpodobné, že konání voleb do EP 2019 v polovině funkčního období mělo na výsledky tohoto politického subjektu negativní vliv.

Poměrně překvapivým výsledkem bylo nepřekročení uzavírací klauzule 5 % politickou stranou ČSSD, která bývá označována za tradiční levicový subjekt. V tomto případě mohl být neúspěch zapříčiněn souběhem několika faktorů. Jedním z nich je nepochybně doba konání voleb v mid-termu funkčního období vlády, dalším faktorem je sociálně-demokratická povaha této politické strany, která, jak vychází z průzkumů, nemívá ve volbách do EP takový úspěch (Pacek, Radcliff 2003: 93). Celá vládní koalice s podporou KSČM tak u voleb do EP 2019 ztratila oproti FOE poměrně značnou podporu, což je v souladu se stanovenou hypotézou.

3.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019

3. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v České republice

	FOE 2017	EP 2019	SI	SI'
ČSSD	368 347	93 664	0,25	0,54
KSČM	393 100	164 624	0,42	0,89
TOP 09+STAN	530 968	276 220	0,52	1,10
KDU-ČSL	293 643	171 723	0,58	1,24
Celkem	1 586 058	706 231	0,45	0,94

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

⁸ Česká strana sociálně demokratická

⁹ Komunistická strana Čech a Moravy

Poslední hypotéza stanovuje, že malé, nové, více radikální a populistické politické strany mají v SOE větší šanci na úspěch než ve FOE. Vzhledem k povaze této hypotézy budou v této části představeny samostatné tabulky, které se budou věnovat rozdílným typům stran.

První zkoumanou kategorií tvoří malé politické strany (3. Tabulka). Jedná se o subjekty, které v posledních FOE, v tomto případě ve volbách do PSP ČR 2017, získaly méně než 10 %. Pomocí indexu úspěšnosti bylo následně analyzováno, které subjekty u voleb do EP 2019 zaznamenaly úspěch vyšší nežli u voleb do PSP ČR 2017. V této části se zároveň mísí strany vládní (KSČM, ČSSD) a strany opoziční (TOP 09, STAN, KDU-ČSL¹⁰).

Vyšší podpora malých stran v SOE byla prokázána právě u opozičních subjektů. Nicméně, opoziční politické strany TOP 09 a STAN vstupovaly do voleb do EP 2019 jako koalice, a tudíž bylo potřeba jejich hlasy z voleb do PSP ČR 2017 sečíst a nahlížet tak na tyto subjekty jako na koaliční partnery také ve FOE. Kvůli tomuto detailu nelze zcela prokázat, že by se jejich úspěch v SOE opakoval i za podmínky, že by kandidovaly obě strany zvlášť. Hypotézu ale jasně prokazuje případ KDU-ČSL, která ve volbách do EP 2019 slavila z analyzovaných malých politických stran největší úspěch. Naopak hypotéza se nepotvrdila v případě vládních stran ČSSD a KSČM, které i přesto, že patří mezi malé politické strany ve volbách do EP 2019 neuspěly. Kvůli tomu lze tuto první část hypotézy považovat za pouze z části potvrzenou, i když se autorka spíše přiklání k jejímu potvrzení.

4. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických subjektů ve volbách do EP 2019 v České republice

	FOE 2017	EP 2019	SI	SI'
KSČM	393 100	164 624	0,42	0,89
SPD	538 574	216 718	0,40	0,86
Celkem	931 674	381 342	0,41	0,87

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

Dalším analyzovaným typem strany jsou strany nové, které by měly mít v SOE vyšší úspěšnost než ve FOE. Tato hypotéza se v případě České republiky potvrdila, ale bohužel opět ne zcela, jelikož subjekt, který prošel kritérii pro analýzu nové strany je politické hnutí HLAS vedené Pavlem Teličkou. Ten je bývalým europoslancem zvoleným za hnutí ANO 2011, které v roce 2017 opustil. V České republice je výraznou osobností evropské politiky,

¹⁰ Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

což potvrzují i výzkumy agentury STEM¹¹, která v lednu 2019 uveřejnila analýzu, ze které vyplývá, že Pavla Teličku v ČR neznalo pouze 28 % občanů, což je oproti většině europoslanců skutečně nízké číslo. Potvrzení hypotézy ale přispívá fakt, že ve volbách do PSP ČR 2017 žádný nový subjekt neuspěl

Vyšší úspěšnost radikálních subjektů se ve volbách do EP 2019 nepotvrdila. I přesto, že se SPD Tomia Okamury k evropským otázkám často vyjadřuje, nedokázala své voliče natolik mobilizovat, aby dosáhla minimálně stejného úspěchu jako ve volbách do PSP ČR 2017. S drobnou rezervou byla do této části analýzy zahrnuta také KSČM, jelikož i ona se ve svých prohlášeních vyjadřuje pro konání referenda o setrvání v Evropské unii, ačkoliv přímo nevolá po vystoupení ČR z této organizace. Nicméně, jak je již známo z výše umístěných tabulek, KSČM u voleb do EP 2019 nebyla úspěšnější než u voleb do PSP ČR 2017.

5. Tabulka: Úspěšnost populistických politických subjektů ve volbách do EP 2019 v České republice

	FOE 2017	EP 2019	SI	SI'
ANO 2011	1 500 113	502 343	0,33	0,71

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

Čtvrtá hypotéza je z velké části nepotvrzena. Úspěch slavila pouze nová strana HLAS, která ale, jak bylo řečeno, je prezentována známou osobností evropské politiky. V případě malých stran vidíme úspěch opozičních subjektů. Jelikož ale úspěch slavily i velké opoziční subjekty, vidí autorka příčinu jejich vyššího poměru voličů spíše v jejich opozičním charakteru než v jejich velikosti. Úspěšnost radikálních a populistických stran lze vyvrátit, i když je třeba mít na paměti, že ANO 2011, které reprezentuje populistické strany, je zároveň největší vládní stranou.

4. Slovensko

4.1 Volební účast a neplatné hlasy

6. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do Národní rady Slovenské republiky 2016 a volbami do EP 2019

	Volby do NR 2016	Volby do EP 2019	rozdíl
Volební účast	59,82 %	22,25 %	37,57 %
Platné hlasy	98,47 %	97,95 %	0,52 %

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

¹¹ Středisko empirických výzkumů

Do analýzy Slovenska vstupovaly volby do EP 2019 spolu s volbami do Národní rady 2016. Data pocházející ze Statistického úřadu Slovenské republiky odhalila, že pokles volební účasti byl mezi těmito dvěma volbami radikální. Konkrétně klesl z 59,82 % u FOE na 22,25 % ve volbách do EP 2019, což je pokles o 37,57 %. Nízká volební účast dle sociologických průzkumů na Slovensku značí negativní postoj Slováků k EU (TA3 2019). Avšak stejně jako v případě ČR můžeme pozorovat zvýšení volební účasti oproti předešlým volbám do EP 2014. Jedná se přitom, podobně jako v ČR, o necelých 10 %.

Druhá část hypotézy se potvrdila pouze částečně. I když pozorujeme oproti ČR vyšší procentuální rozdíl mezi platnými hlasy, stále se nejedná o signifikantní rozdíl, jelikož navýšení podílu neplatných hlasů činí pouze 0,52 %. Podobně jako v ČR tak dochází k polovičnímu potvrzení první zkoumané hypotézy.

4.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019

Programatika stran v evropských volbách na Slovensku byla analyzována u stran SMER-SD¹², PS/SPOLU¹³, OĽANO¹⁴, SaS¹⁵ a KDH¹⁶. Politické subjekty ĽSNS¹⁷ a SNS¹⁸ sice dle kritérií do analýzy volebních programů spadají také, avšak pro eurovolby žádné programy nepředstavily (Koreň, Geist, Gabrižová 2019). Strana SMER-SD předvedla svůj program s názvem *Sebevědomé Slovensko v Evropě*, který se skládá ze dvou krátkých videí a velice krátkého textu obsahujícího body, které chce tato strana v EU prosazovat (SMER-sociálna demokracia 2019a, 2019b, 2019c). Apeluje přitom na sociální rovnost, tradiční, konzervativní evropské hodnoty a obnovení dialogu s Ruskem. Řešena je samozřejmě i azylová a migrační politika. Z celého textu se volič o postojích strany SMER-SD příliš nedozvídá. Nicméně, program by se dal označit z většiny za evropský.

¹² SMER – sociálna demokracie

¹³ Progresívne Slovensko/Spolu

¹⁴ OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti

¹⁵ Sloboda a Solidarita

¹⁶ Kresťanskodemokratické hnutie

¹⁷ Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko

¹⁸ Slovenská národná strana

Spolupráce stran PS/SPOLU představila o něco obsáhlejší program, který je laděn výrazně proevropsky. Nacházíme zde také nepřímou kritiku předchozích vlád na Slovensku, které podle PS/SPOLU nedokázaly využít všechny možnosti, které EU nabízí. Mezi výrazné body programu patří ekonomika, rovnost žen a mužů, ochrana životního prostředí, boj s klimatickou změnou, ochrana demokratického právního státu, politika rozšiřování EU, boj proti dezinformacím a bezpečnostní otázka (Progresívne Slovensko/Spolu 2019). Domácí problematika se tedy objevuje stejně jako v ČR v rámci možností jejího řešení na úrovni EU.

Politická strana OĽANO nazvala svůj program do evropských voleb *Slovensko v prosperující a bezpečné Evropě*. Dokument se věnuje mezinárodní politice, bezpečnosti, korupci a daňovým únikům nadnárodních korporací, využívání eurofondů, udržování demokracie, svobody a křesťanských hodnot. V části programu nalézáme také otázku podpory rodin. Tato oblast politiky je z většiny v pravomocích členských států a ne EU, což ale strana uvádí a apeluje na spolupráci pouze tam, kde to smlouvy povolují (OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti 2019¹⁹). Nalézáme zde také kritiku politických stran s příliš radikálními programy, ať už protievropskými či proevropskými. Celý text je převážně splynutím domácí a evropské problematiky.

Program strany SaS nalézáme v publikaci *Manifest slovenského eurorealismu*. Nejedná se o klasicky zpracovaný program, ale spíše o návrh evropské reformy, která se inspiruje jedním z bodů možného budoucího směřování EU představeným Jean-Claude Junckerem „méně, ale efektivně“ (Sloboda a Solidarita 2019). Program je téměř zcela evropským. Domácí politická aréna se v něm odráží jen částečně na vysvětleních, proč je daná navrhovaná reforma pro Slovensko výhodná, a jak by Slovensko poškodil odchod z EU.

Velice stručný program s názvem *Silné Slovensko v Evropě* představila strana KDH. Skládá se pouze ze 7 krátkých bodů, které se věnují udržení národní suverenity Slovenska a tradičních křesťanských hodnot, dvojí kvalitě potravin, migraci, evropské byrokracii a podpoře vzdělávání a mobility studentů a učitelů pomocí programu Erasmus (Kresťanskodemokratické hnutie 2019). I v tomto případě nelze říci, že by byl text z většiny orientován na domácí politickou arénu. Nicméně, jeho nepropracovanost a stručnost odráží druhořadost evropských voleb.

¹⁹ Korespondence s hnutím OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti, 30. 3. 2020.

4.3 Vládní strany ztrácejí voličskou podporu v závislosti na volebním cyklu, ve kterém se nacházejí

Mezi další kritéria pro potvrzení či vyvrácení modelu voleb druhého řádu patří ztráta podpory vládních stran v závislosti na volebních cyklu. Volební cyklus slovenské vlády se při konání voleb do EP 2019 přechýlil do poslední fáze later-term, ve které bychom měli pozorovat nárůst podpory vládních stran. Ten ale v tomto případě nepozorujeme. Naopak, vynecháme-li menší odchylku vládní strany #SIEŤ, úspěšnost všech vládních stran ve volbách do EP 2019 klesla přibližně o polovinu oproti předešlým FOE.

7. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku

vládní strany	FOE 2016	EP 2019	SI	SI'
SMER-SD	737 481	154 996	0,21	0,55
#SIEŤ	146 205	603	0,004	0,01
MOST-HÍD	169 593	25 562	0,15	0,40
SNS	225 386	40 330	0,18	0,47
celkem	1 278 665	221 491	0,17	0,46

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

Dle dostupných dat lze hypotézu vyvrátit, avšak je třeba brát v úvahu také společensko-politické události, které k pozorovanému výsledku mohly přispět. Jedná se konkrétně o kauzu vraždy investigativního novináře Jana Kuciaka a jeho přítelkyně, která otřásla politickou scénou Slovenska. Celá tato událost vedla k odvolání premiéra Roberta Fica a kolem určitých politických osobností největší vládní strany SMER-SD se rozběhlo rozsáhlé vyšetřování. Celá tato událost tak mohla výrazně přispět k negativnímu pohledu občanů na slovenskou vládu (The Guardian 2019).

4.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019

Po volbách do Národní rady v roce 2016 se stranický systém na Slovensku značně roztříštil (Just 2019: 72). Proto lze také pozorovat poměrně vysoký počet politických stran vstupujících do analýzy jako strany malé. Celkový výsledek malých stran po volbách do EP 2019 hypotézu o jejich vyšší úspěšnosti vyvrací. Avšak, bereme-li v potaz pouze strany, které nebyly součástí

vládní koalice, můžeme hypotézu, s malou výjimkou politické strany SME RODINA, potvrdit. Úspěch slavily politické subjekty jako ĽSNS, SMK-MKP²⁰ a KDH.

8. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran v EP 2019 na Slovensku

	FOE 2016	EP 2019	SI	SI'
SME RODINA	172 860	31 840	0,18	0,48
#SIEŤ	146 205	603	0,004	0,01
MOST-HÍD	169 593	25 562	0,15	0,40
ĽSNS	209 779	118 995	0,57	1,49
SNS	225 386	40 330	0,18	0,47
SMK-MKP	105 495	48 929	0,46	1,22
KDH	128 908	95 588	0,74	1,95
celkem	1 158 226	361 847	0,31	0,82

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

Křesťansko-demokratické subjekty se přitom v období 2016–2019 značně rozštěpily a vznikly tak nové politické strany jako Křesťanská unie a KDŽP²¹. Mezi nové subjekty se dle kritérií analýzy řadí taktéž vítěz voleb do EP 2019 koalice stran PS/SPOLU, avšak tato koalice je plná známých politiků. Strana PS navíc slavila veliký úspěch, když jejich kandidátka Zuzana Čaputová vyhrála prezidentské volby, které se konaly necelé dva měsíce před volbami do EP 2019.

Je tedy velice rozporuplné, zdali lze PS/SPOLU zařadit mezi nové politické strany. S velkou pravděpodobností byl úspěch této volební koalice v eurovolbách efektem povolební euforie po úspěchu v prezidentských volbách. To by mohlo přispět k diskusi, zdali prezidentské volby v některých parlamentních systémech vykazují určité rysy FOE. S jistotou lze ale konstatovat, že nové politické strany byly na Slovensku v SOE úspěšnější než ve FOE, jelikož ve volbách do Národní rady 2016 uspěl pouze jeden nový politický subjekt a to strana #SIEŤ, kterou ovšem také tvořili staronový politici.

9. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku

	FOE 2016	EP 2019	SI	SI'
ĽSNS	209 779	118 995	0,57	1,49
SNS	225 386	40 330	0,18	0,47
celkem	435 165	159 325	0,37	0,96

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

²⁰ Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja

²¹ Křesťanská demokracia – Život a prosperita

Dalším kritériem pro potvrzení či vyvrácení čtvrté zkoumané hypotézy je vyšší úspěšnost radikálních stran ve volbách do EP. Mezi tyto strany se na Slovensku řadí ĽSNS a SNS díky své silně nacionalistické a protievropské rétorice (Kazharski 2017: 2–13). Tato hypotéza se na Slovensku potvrzuje, i když celkový výsledek v tabulce ukazuje, že úspěšnost ĽSNS a SNS ve volbách do EP 2019 je téměř totožná s úspěšností ve volbách do Národní rady 2016. Autorka se nicméně přiklání k souhlasu s danou hypotézou, jelikož SNS je zároveň stranou vládní, u kterých se prozatím v analýze ukazuje pokles úspěšnosti nehledě na velikost dané strany či jejímu politickému směřování. Kotlebovo ĽSNS je ale naprosto typickým radikálním subjektem, který v těchto volbách slavil enormní úspěch.

10. Tabulka: Úspěšnost populistických politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku

	FOE 2016	EP 2019	SI	SI'
SMER-SD	737 481	154 996	0,21	0,55
SME RODINA	172 860	31 840	0,18	0,48
OLANO	287 611	51 834	0,18	0,47
celkem	1 197 952	238 670	0,20	0,52

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

Poslední zkoumanou kategorií jsou strany populistické, které jsou v této analýze reprezentovány stranami SME RODINA, OLANO a vládním subjektem SMER-SD (ČT24 2020). Z analýzy jasně vychází, že tato hypotéza se na Slovensku nepotvrdila nehledě na to, zdali byly politické strany součástí vládní koalice či se jednalo o strany opoziční.

Celá čtvrtá hypotéza je v případě Slovenska velice sporná. Pozorujeme určitou úspěšnost malých nevládních politických stran a velký úspěch Kotlebovi radikální strany ĽSNS. Částečně lze také konstatovat vyšší úspěšnost nových politických stran, tuto část hypotézy ale autorka ponechává neuzavřenou, zejména kvůli staronovým tvářím reprezentující tyto nové subjekty. Populistické strany přitom zaznamenaly velký propad a díky tomu je hypotéza z poloviny potvrzena/vyvrácena.

5. Maďarsko

5.1 Volební účast a neplatné hlasy

11. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do Zemského sněmu Maďarska 2018 a volbami do EP 2019

	FOE 2018	Volby do EP 2019	rozdíl
Volební účast	69,73 %	43,33 %	26,40 %
Platné hlasy	98,97 %	99,49 %	-0,52 %

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

Volební účast v Maďarsku ve volbách do Zemského sněmu 2018, jež představují v analýze Maďarska FOE, činila 69,73 %, což je o 26,40 % více, nežli účast u voleb do EP 2019. První část první hypotézy se tudíž potvrzuje, avšak vztah není tak silný, jako v případech České republiky a Slovensko. Volební účast v Maďarsku se blíží průměrné volební účast v rámci celé EU, která dosahovala 50,66 % (Evropský parlament 2019). Volební účast přitom od předešlých voleb do EP v roce 2014 značně porostla, konkrétně o 14 %. Příčinu tohoto nárůstu lze spatřovat ve vyšší tematizaci eurovoleb největší vládní stranou Fidesz, která dlouhodobě buduje svou image anti-imigrantského a anti-bruselského subjektu (Végh 2019).

Dalším předpokladem pro potvrzení celé zkoumané hypotézy je vyšší počet neplatných hlasů ve volbách do EP 2019 než ve volbách do Zemského sněmu 2018. Tato část hypotézy potvrzena nebyla. Počet neplatných hlasů byl ve volbách do EP dokonce vyšší. Nicméně, jedná se o pouhých 0,52 % hlasů, tudíž lze konstatovat, že neplatnost hlasů je v obou volbách přibližně stejná.

5.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019

Druhá hypotéza je v případě Maďarska analyzována na programech do evropských voleb 2019 politických stran Fidesz-KDNP²², JOBBIK²³, LMP²⁴, DK²⁵, MOMENTUM²⁶ a MSZP-PÁRBESZÉD²⁷. Největší vládní a zároveň volební koalice stran Fidesz-KDNP předvedla svůj velice krátký program, který nese název *Podpořte volební program Viktora Orbána, zastavte imigraci!* Tvoří ho pouze sedm vět, které volají po zastavení imigrace do Evropy (Fidesz 2019). Tato programatika je silně ovlivněna domácí politickou arénou, ale jelikož je azylová a migrační politika také v kompetencích EU, nelze ji označit za zcela domácí.

Strana JOBBIK se oproti svým předešlým výrokům značně umírnila. Nevolá už po vystoupení Maďarska z EU, ale po reformě evropských smluv²⁸. Velkými tématy jsou

²² Fidesz – Magyar Polgári Szövetség – Kereszténydemokrata Néppárt [česky: Fidesz – Maďarské Občanské Hnutí – Křesťansko-demokratická lidová strana]

²³ Jobbik Magyarorszáért Mozgalom [česky: Hnutí za lepší Maďarsko]

²⁴ Lehet Más a Politika [česky: Politika může být jiná]

²⁵ Demokratikus Koalíció [česky: Demokratická koalice]

²⁶ Momentum Mozgalom [česky: Hnutí Momentum]

²⁷ Magyar Szocialista Párt – Párbeszéd Magyarorszáért [česky: Maďarská socialistická strana – Dialog za Maďarsko]

²⁸ Do analýzy se ale stále řadí mezi radikální politické subjekty díky svému silnému nacionalistickému apelu.

v textu sociální a ekonomická nerovnost v Evropě a přistěhovalectví. Poměrně zajímavé je, že strana varuje nejen před imigrací, ale také před emigrací svých občanů do bohatších západních států, což negativně ovlivňuje populaci Maďarska. V celém programu je přítomna silná kritika vlády, a to i v otázkách týkající se domácí politické arény jako je například omezování veřejnoprávních médií, zastrašování opozice aj. (JOBBIK magyrországért mozgalom 2019). Celá tematika je přitom navázána na požadavek, aby tomuto ohrožení demokracie v Maďarsku EU pouze nepřihlížela. Programatika strany JOBBIK tak řešila spíše domácí politické problémy.

LMP představila svůj zelený program, který se výrazně orientuje na ekologii, hospodářství, zachování demokracie a svobody, solidaritu v Evropě, řešení problému imigrace, ochranu menšin a stírání ekonomických a sociálních rozdílů evropských regionů. Program nese výraznou evropskou tematiku, která částečně splývá s tematikou domácí (Lehet Más a Politika – Magyarorszáig 2019). Maďarská DK nazvala svůj program *Zűstaneme v Evropě!* Jedná se o velice proevropsky laděný text, který vyzývá k vytvoření federálních Evropských států po vzoru USA. I díky tomu se v jednotlivých částech objevují body jako minimální evropská mzda, minimální evropský starobní důchod, příspěvek dětem a rodinám aj. V programu sice lze nalézt i části, které se zabývají vyloženě evropskou tematikou jako digitalizace Evropy, boj proti změně klimatu, zavrnutí dvojí kvality potravin či evropská armáda atd. (Demokratikus koalició 2019), ovšem jako celek je program výrazně orientován na domácí politickou arénu. Přispívá k tomu i častá kritika vlády, kdy se DK obává vytvoření maďarského Orbanistánu. Stejně jako v případě programu od JOBBIK je také zmiňované ničení veřejnoprávních médií vládou. Z textu lze vyčíst jasný apel na EU, aby bránila demokratické hodnoty v členských státech.

Podobný program představila také strana MSZP, která vytvořila společnou kandidátku se stranou PÁRBEZSÉD. Tato levicová strana se v textu vyjádřila pro podporu hlubší integrace a stejně jako DK zmiňuje minimální evropské mzdy a starobní důchody či podporu chudých dětí. V programu lze také nalézt kritiku maďarské vlády (Magyar Szocialista Párt 2019). Text je ale oproti DK laděn více evropsky. Nalezneme zde například dlouhé pasáže o konkurenceschopnosti EU, o potřebě vzdělávání Evropanů o fungování evropských institucí či politiku sousedství.

Další z proevropských programů vytvořila strana MOMENTUM. Kromě běžných bodů zabývajících se bezpečností, vzděláním, společným trhem, klimatem, azylovou politikou a evropskými fondy se tento subjekt zaměřil také na posilování spolupráce a integrace v rámci

středoevropských zemí a v rámci V4. Strana navíc navrhuje jednotné evropské volby. Evropští občané by tak volili kandidáty ze společných seznamů z frakcí EU (Momentum Mozgalom 2019). Ačkoliv se v programu objevuje kritika Orbána, není tak četná a důrazná jako u strany DK. Program je laděn z většiny pro evropskou politickou arénu a domácí problémy zůstávají v textu pouze okrajově.

Maďarské programy do evropských voleb konaných v roce 2019 vykazují oproti ostatním analyzovaným státům V4 určitou odchylku. Kromě textu vládní koalice stran Fidesz-KDNP byly všechny dokumenty skutečně propracované a poměrně dlouhé. V programatické každé analyzované strany, opět kromě Fidesz-KDNP, se objevovala obava z Orbánovi radikální politiky, která postupně omezuje demokracii v Maďarsku. Dokonce i strana JOBBIK, která bývá také označována za pravicově-radikální politický subjekt (Kovács 2012: 223), se ve svých výrocích směrem k EU umírnila a vyjádřila obavu o maďarskou svobodu. Strany se tak alespoň v části svých programových bodů obracejí k EU s apelem, aby hlídala evropské demokratické hodnoty ve svých členských zemích.

5.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019

12. Tabulka: Úspěšnost vládní politické strany ve volbách do EP 2019 v Maďarsku

	FOE 2018	EP 2019	SI	SI'
Fidesz-KDNP	2 824 551	1 824 220	0,65	1,09

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

Hypotézu o ztrátě úspěšnosti vládních stran v SOE oproti FOE lze v případě Maďarska vyvrátit. Vládní koalice stran Fidesz-KDNP, která do obou zkoumaných voleb vstupovala společně, získala ve volbách do EP 2019 dokonce vyšší procentuální podíl hlasů, nežli ve volbách do Zemského sněmu 2018. Jedná se přitom o jeden z nejdůležitějších předpokladů teorie voleb druhého řádu. Vyvrácení hypotézy navíc podporuje i fakt, že volební cyklus maďarských FOE se při konání voleb do EP 2019 nacházel ve 14 měsících. V rámci teorie volebních cyklů se již jedná o období mid-term, kde bychom měli pozorovat nejnižší popularitu vládních stran, což v Maďarsku empirická data nepotvrzují

5.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019

13. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku

	FOE 2018	EP 2019	SI	SI'
DK	308 161	557 081	1,81	3,05
MOMENTUM	175229	344512	1,97	3,32
MKKP	99414	90912	0,91	1,54
LMP	404429	75498	0,19	0,32
celkem	987 233	1 068 003	1,08	1,83

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

Veliký úspěch ve volbách do EP 2019 slavily malé politické strany DK, MOMENTUM a MKKP²⁹. Všechny tyto subjekty mají přitom jedno společné. Jedná se o opoziční strany se silnou protivládní rétorikou. Jedinou stranou, jejíž vládní kritika patřila spíše mezi umírněnější byla strana LMP (de La Fonchais 2019), která zároveň patří mezi subjekty, které ve volbách do EP 2019 ztratily nejvíce hlasů. Strany DK a MOMENTUM slavily více než třikrát vyšší úspěšnost než ve volbách do Zemského sněmu 2018.

V Maďarsku nepozorujeme vyšší podíl neplatných hlasů, nicméně mezi určité protestní hlasy by se zajisté mohly počítat hlasy pro stranu MKKP. Jedná se o recesistickou politickou stranu s názvem Strana maďarského dvouocasého psa. Tento subjekt nezískal v EP žádný mandát, ale oproti předešlému výsledku 1,73 % hlasů ve volbách do Zemského sněmu 2018 je výsledek 2,62 % ve volbách do EP úspěchem. Může se také jednat o jakýsi důkaz předpokladu teorie SOE, že lidé v druhořadých volbách volí srdcem častěji než ve FOE.

Další část hypotézy potvrzena nebyla. Nová strana MOMENTUM totiž slavila částečný úspěch ve volbách do Zemského sněmu 2018, když získala 3,06 % hlasů. Jedná se přitom o skutečně novou stranu, kterou nereprezentuje žádná v politice již známá osobnost. Tato strana poté kandidovala i ve volbách do EP 2019, kde už ale není počítána mezi nové strany. Ty ve volbách do EP 2019 reprezentuje subjekt MI HAZÁNK³⁰, který se řadí zároveň mezi strany radikální a vznikl odtržením od již etablované strany JOBBIK. Ve volbách se této straně podařilo získat 3,29 % hlasů.

²⁹ Magyar Kétfarkú Kutya Párt [česky: Strana maďarského dvouocasého psa]

³⁰ Mi Hazánk Mozgalom [česky: Hnutí naše vlast]

Zamítnout lze také předpoklad vyšší úspěšnosti radikální politických stran, jelikož právě JOBBIK patřil mezi „losers“ voleb do EP 2019. Radikálům přitom nepomohlo ani sečtení všech voličských hlasů, které získaly sečtením hlasů pro JOBBIK a MI HAZÁNK, jelikož můžeme stále pozorovat až o poloviny nižší úspěšnost než u voleb do zemského sněmu 2018. Problematické bylo typologické zařazení koalice stran Fidesz-KDNP kvůli jejich silné populistické rétorice, která je zároveň obohacena o radikální protiimigrační tlaky a protievropskou rétorikou. Proto se autorka rozhodla zařadit tuto vládní stranu mezi subjekty radikální i populistické. Zařazení koalice Fidesz-KDNP ale stále radikálním subjektům nezajistilo vyšší úspěšnost ve volbách do EP 2019. Mezi populistické strany se v analýze řadila pouze vládní koalice, a tudíž se výsledky shodují s tabulkou 12, která vyšší úspěšnost populistů potvrzuje.

14. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku

	FOE 2018	EP 2019	SI	SI'
JOBBIK	1 092 806	220 184	0,2	0,34
MI HAZÁNK		114 156		
Fidesz-KDNP	2 824 551	1 824 220	0,65	1,09
celkem	3 917 357	2 158 560	0,55	0,93

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

6. Polsko

6.1 Volební účast a neplatné hlasy

15. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do polského Sejmu 2015 a volbami do EP 2019

	Sejm 2015	Volby do EP 2019	rozdíl
Volební účast	50,92 %	45,68 %	5,24 %
Platné hlasy	97,47 %	99,17 %	-1,70 %

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

Stejně jako v případech ČR, Slovenska a Maďarska lze pozorovat v Polsku nižší volební účast. Ta je ve volbách do EP 2019 o 5,24 % nižší než u voleb do Sejmu v roce 2015. Rozdíl je tedy podstatně menší než u ostatních států V4. Výši volební účasti pravděpodobně způsobila vyostřená kampaň, které dominovaly otázky, jako jsou práva homosexuálů, odkaz holocaustu a role katolické církve ve veřejném životě. Tato témata se sice v programech stran neobjevila

v takové četnosti, avšak v médiích byla silně přítomna. Vládní strana PiS³¹ tak například označovala evropské volby za boj proti západní liberální ideologii, která dle nich ohrožuje polský katolický způsob života (Gocłowski, Florkiewicz 2019).

Dalším rozdílem oproti ostatním zemím V4 je také vyšší procento neplatných hlasů ve FOE, které činí 2,53 % oproti evropským volbám, kde je počet neplatných hlasů pouze 0,83 %. Rozdíl 1,7 % již lze považovat za signifikantní. Hypotéza byla potvrzena pouze slabě v první části a díky tomu, že v druhé části byla vyvrácena se autorka přiklání k jejímu nepotvrzení.

6.2 Předvolební kampaně ve volbách do EP 2019

Strany, které díky své úspěšnosti ve volbách do Sejmu 2015 a volbách do EP 2019 vstupují do analýzy volebních programů tvoří PiS, Wiosna³², Evropská koalice³³ a Kukiz'15. V této části práce by měla být zahrnuta také koalice Konfederacja³⁴, která ale bohužel svůj program do evropských voleb 2019 již stáhla a autorce se nepovedlo navázat s ní kontakt.

Vládní a zároveň nejpoblárnější polská politická strana PiS sepsala svůj evropský program do dvanácti bodů. Jelikož se zároveň jedná o populistický subjekt, jsou jeho postoje k EU z textu nečitelné. Polský občan se tak dozvídá o potřebě udržování evropských hodnot, které vytvořily její samotní tvůrci nebo hájení práva rodičů na výchovu dětí. Strana také deklaruje, že bude v unii bojovat za polské zájmy v oblasti zemědělství, evropského rozpočtu, klimatických změn a dvojí kvality potravin. Nechybí ani azylová a migrační politika s důrazem na zastavení nelegální imigrace (Prawo i Sprawiedliwość 2019). Tento program je tak směsicí čistě domácích problémů, jako je zmiňovaná výchova dětí, bodů, které jsou splnutím evropské a domácí problematiky a evropské otázky, kde PiS žádá navrácení EU k jejím základům a zároveň silnou evropskou politiku soudržnosti. Největší část textu ale tvoří právě teze, které domácí a evropskou politiku mísí.

Nová polská politická strana Wiosna pojmenovala svůj program Evropa pro vás. Celý text je výrazně zaměřen na domácí problematiku. Objevují se zde pasáže o potratech, LGBT³⁵ komunitě, poměrně dlouhý bod o problému s rakovinou, ochraně médií, podpora

³¹ Prawo i Sprawiedliwość [česky: Právo a spravedlnost]

³² Wiosna [česky: Jaro]

³³ Koalicja Europejska [česky: Evropská koalice]

³⁴ Konfederacja KORWiN Braun Liroy Narodowcy

³⁵ Hnutí leseb, gayů, bisexuálů a transgender lidí

rodiny aj. (Wiosna 2019). Přítomnost evropské problematiky jako evropská obraná politika, hospodářská politika či volný trh je oproti ostatní analyzovaným dokumentům v mnohem nižším poměru než problematika domácí politické arény, i když se strana vyjadřuje k tomu, že by tyto témata chtěla na úrovni EU otevřít a reformovat evropské smlouvy, aby bylo EU umožněno mít v těchto věcech větší slovo.

Široká koalice skládající se ze stran OP³⁶, SLD³⁷, PSL³⁸, .N³⁹ a Zelených⁴⁰ s názvem Evropská koalice ve svém programu pojednává především o evropských otázkách, například společný trh, evropské fondy, ochrana životního prostředí, bezpečnostní problematika, zemědělství, doprava a pomoc evropské mládeži (Koalicja Europejska 2019). Opět se objevují ale i témata spíše domácího charakteru jako polská úmrtnost na rakovinu a porušování principů právního státu polskými institucemi. Program lze ale označit za spíše evropský, jelikož tyto domácí otázky jsou v něm zmíněny pouze okrajově.

Populistická strana Kukiz'15 představila svůj program do eurovoleb, který byl sestaven společně s italským Hnutím pěti hvězd, chorvatským Živi Zid, řeckým AKKEL a finským Liike Nyt (Kukiz'15 2019). Už z mezinárodní povahy této spolupráce nebylo možné, aby se v programu odrážely převážně problémy domácí politické arény. Celý program je orientován na boj s korupcí na úrovni EU, kritiku evropské byrokracie, kritiku Evropské komise, přenesení pravomocí na Evropský parlament a důraz na potřeby obyčejných lidí

6.3 Úspěšnost vládních stran ve volbách do EP 2019

16. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku

	FOE 2015	EP 2019	SI	SI'
PiS	5 711 687	6 192 780	1,08	1,23

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

V Polsku stejně jako v Maďarsku vládl v době konání voleb do EP 2019 pouze jeden politický subjekt. Právo a Spravedlnost byla ve volbách do EP úspěšnější než ve volbách do Sejmu.

³⁶ Platforma Obywatelska [česky: Občanská platforma]

³⁷ Sojusz Lewicy Demokratycznej [česky: Svaz demokratické levice]

³⁸ Polskie Stronnictwo Ludowe [česky: Polská lidová strana]

³⁹ .Nowoczesna [česky: Moderní]

⁴⁰ Partia Zieloni [česky: Strana zelených]

Teoreticky by se dala třetí hypotéza zamítnout, ale je třeba brát v potaz teorii volebních cyklů, která praví, že v období *later-term* můžeme vidět opětovný nárůst popularity vládních stran díky nastartování volební kampaně pro FOE. Přesně v této části se mandát vlády nacházel a výsledky tedy podporují předpoklad této teorie.

PiS již před volbami do EP spustila kampaň pro FOE, které se konaly na podzim roku 2019. Oznámila, že plánuje zavedení třináctého starobního důchodu (Sierakowski 2019: 1). Načasování této novinky přitom rozhodně nebylo náhodné, jelikož tak strana učinila pouze týden před volbami do EP 2019. Tento krok tak mohl výrazně mobilizovat voliče, což se potvrdilo také na volebním výsledku, který byl ve volbách do EP o 18,2 % vyšší než ve FOE 2015. Podobný výsledek se pak opakoval i v podzimních FOE. Volby do EP tak mohly opravdu sloužit jako jakési referendum o podpoře vládní strany a opozice.

6.4 Úspěšnost malých, nových, radikálních a populistických politických stran ve volbách do EP 2019

Analýza evropských voleb, která vyžaduje volební výsledky jednotlivých politických stran je v případě Polska o něco složitější než u zbylých zemí V4. Je tomu tak kvůli běžnému spojování různých politických subjektů do volebních koalic. Pro volby do EP 2019 tak například vznikla široká Evropská koalice, která sdružovala strany OP, PSL, SLD, .N a Zelené. Nebo koalici Konfederacja spojující strany KORWiN⁴¹ a RN⁴². Autorka se proto rozhodla aplikovat podobu koalic pro volby do EP i v případě voleb do Sejmu 2015.

Výsledek pro Evropskou koalici ve volbách do Sejmu 2015 je tak prezentován součtem všech hlasů, které, i když každá s vlastní kandidátkou, získaly politické strany v tomto uskupení participující (17. Tabulka). O něco složitější situace se objevuje při přepočtu hlasů pro koalici Konfederacja a pro stranu Kukiz'15, jelikož ve volbách do Sejmu 2015 kandidovalo uskupení Kukiz'15 s RN, avšak ve volbách do EP 2019 vytvořilo RN a KORWiN koalici Konfederacja a Kukiz'15 kandidoval samostatně. RN má ale v Sejmu natolik malé zastoupení, že se autorka rozhodla počítat hlasy, které získala strana KORWiN ve volbách do Sejmu jako počet hlasů pro celou koalici Konfederacja ve volbách do EP 2019. Zároveň hlasy, které získalo Kukiz'15 a RN ve volbách do Sejmu 2015 byly započítány pro samostatnou kandidátku Kukiz'15

⁴¹ Koalicja Odnowy Rzeczypospolitej Wolność i Nadzieja [česky: Koalice Obnovy Republiky Volnost a Naděje]

⁴² Ruch Narodowy [česky: Národní hnutí]

17. Tabulka: Celkový počet hlasů Evropské koalice

	Počet hlasů
PO	3 661 474
PSL	779 875
.N	1 155 370
Sjednocená levice (SLD + Z)	1 147 102
Evropská koalice	6 743 821

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

18. Tabulka: Úspěšnost Evropské koalice ve volbách do EP 2019

	Sejm 2015	EP 2019	SI	SI'
Evropská koalice	6 743 821	5 249 935	0,78	0,88

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

19. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

	Sejm 2015	EP 2019	SI	SI'
Konfederacja (KORWiN, RN)	722 999	621 188	0,86	0,97
Lawica Razem	550 349	168 745	0,31	0,35
Kukiz'15	1 339 094	503 564	0,38	0,43
celkem	2 612 442	1 293 497	0,50	0,56

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

Přítomnost široké Evropské koalice bohužel znemožňuje testování úspěšnosti malých politických subjektů, jako například PSL, .N či SLD a Zelených. Tento fakt je třeba brát v potaz jako přítěžující okolnost celé analýzy. Zbývající malé politické strany ale nedosáhly ani jedna vyšší úspěšnosti ve volbách do EP 2019 (19. Tabulka). Vezmeme-li v potaz, že ani ona Evropská koalice nedosáhla úspěšnosti vyšší nežli ve volbách do Sejmu 2015 (18. Tabulka), můžeme tuto část hypotézy vyvrátit. Tabulka 20 dokazuje, že ani radikálním stranám se nedokázalo překonat jejich výsledek ve FOE 2015. Úspěch měly de facto totožný i ve volbách do EP 2019. Populistické subjekty zahrnuté v 21. tabulce sice vyšší úspěch měli, avšak pouze díky vládní straně PiS.

Nové politické uskupení Wiosna slavilo ve volbách do EP velký úspěch s 6,06 % hlasů. Nicméně, mezi úspěšné nové strany se ve volbách do Sejmu 2015 se řadí strana Kukiz'15, která získala 8,81 %, .Nowoczesna se svými 7,6 % hlasů a Lawica Razem s 3,62 %. Dohromady získala tato nová uskupení 20,03 %, což je ve srovnání s 6,06 % skutečně rozdíl. Díky tomu je i poslední část hypotézy vyvrácena, a tudíž lze konstatovat, že čtvrtá hypotézy jako celek v Polsku neplatí.

20. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

	Sejm 2015	EP 2019	SI	SI'
Konfederacja (KORWiN, RN)	722 999	621 188	0,86	0,97

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

21. Tabulka: Úspěšnost populistických politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

radikální strany	Sejm 2015	EP 2019	SI	SI'
PiS	5 711 687	6 192 780	1,08	1,23
Kukiz'15	1 339 094	503 564	0,38	0,43
Celkem	7 050 781	6 696 344	0,95	1,08

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

Závěr

Je to již 40 let od první přímé volby europoslanců a od vzniku prvního uceleného díla Karlheinz Reifa a Hermanna Schmitta o teorii voleb druhého řádu. Celá teorie SOE byla vystavěna na předpokladu, že určité druhy voleb jsou vnímány jako méně důležité. Od toho se odvíjí chování voličů, politických stran i mediálního prostoru. I když vznikla na základě evropských voleb, je tato teorie dle autorů aplikovatelná na všechny volby, od kterých není neodvozen hlavní exekutivní orgán v daném politickém systému. Jedná se tak mimo jiné o volby komunální, senátní, kantonální, regionální aj.

Autoři do své analýzy v 80. letech zahrnovaly západoevropské demokracie, tudíž po rozšíření EU o země střední a východní Evropy bylo zapotřebí aplikovatelnost teorie SOE na evropské volby znovu otestovat. V původních členských zemích tato teorie neutrpěla větší změny, nicméně nové členské státy vykazovaly určité odchylky a názory politologů na aplikovatelnost teorie SOE v zemích SVE se začaly rozcházet. Objevovaly se například závěry, že je teorie SOE v těchto státech obecně platná, avšak je zapotřebí přistupovat ke každému státu individuálně.

Tato bakalářská práce reflektovala tento přístup, a i když si brala za cíl vyslovit závěr, zdali lze výsledky voleb do Evropského parlamentu 2019 vysvětlit v zemích V4 pomocí teorie SOE, přistupovala ke každému analyzovanému státu zvlášť a přihlížela také k daným společensko-politickým okolnostem v době konání voleb. Jelikož byla celá práce strukturována dle čtyř stanovených hypotéz, považuje autorka za vhodné, aby se toto členění přeneslo také do této poslední části analýzy.

První analyzovaná hypotéza stanovila, že v SOE lze pozorovat nižší volební účast a zároveň vyšší procento neplatných hlasů než ve FOE. V zemích V4 se voliči skutečně účastnily voleb do EP 2019 v menším počtu než v jejich národních FOE. Nicméně, síla tohoto vztahu byla v každém státě odlišná. Na jedné straně se tak ocitají slovenští voliči, kterých ve volbách do EP hlasovalo o necelých 38 % méně než ve FOE. Tento výsledek mohl být podpořen i konáním prezidentských voleb necelý měsíc před eurovolbami, někteří občané tak mohli být jednoduše s četností voleb nespokojeni a dostavil se efekt voličské únavy.

Na druhé straně pomyslné osy se nacházejí voliči v Polsku, kterých hlasovalo ve volbách do EP pouze o 5,2 % méně než ve FOE. Polsko je ale v zemích V4 spíše výjimkou, jelikož například v ČR byl pokles v účasti o 32 % a v Maďarsku 26,5 %. Jedno ale mají tyto státy společné, a to skutečnost, že oproti volbách do EP 2014 voličská účast narostla, to může

být způsobeno například vyšší medializací voleb do EP díky větší názorové polarizaci elit na unijní politiku a evropštější veřejné diskuzi díky kontroverzním tématům jako migrace a dvojitá kvalita potravin. Tato kauzalita ale nebyla předmětem výzkumu, proto se jedná spíše o návrh pro budoucí analýzy, které by mohly přinést odpověď na to, zdali skutečně veřejná diskuze o problematice spojené s EU vedla k vyšší volební účasti. Součástí první stanovené hypotézy byl také předpoklad, že je v SOE pozorovatelné vyšší procento neplatných hlasů než ve FOE, což se v zemích V4 nepotvrdilo. Procenta v SOE totiž nenabývala signifikantně vyšších hodnot než ve FOE. Výjimkou bylo ale opět Polsko, kde počet neplatných hlasů oproti FOE dokonce poklesl, tudíž se teorii SOE vymyká.

Druhá hypotéza předpokládala, že volební kampaně obsahují témata druhého řádu, ale také většinu témat voleb řádu prvního. Analýze byly v každém státě podrobeny volební programy pro volby do EP 2019 a to u stran, které se dostaly do čtyřky nejúspěšnějších subjektů buď v předcházejících FOE nebo v eurovolbách 2019. V případě ČR kvalitativní analýza odhalila splývání evropských a domácích témat. Objevovala se témata jako azylová a migrační politika, společný volný trh, bezpečnost, dvojitá kvalita potravin, digitalizace správy EU, snížení byrokratické zátěže, energetika, podpora vzdělávání, evropské fondy, životní prostředí aj. Tyto témata jsou ale zároveň značně diskutována v domácí politické aréně. Pouze v programu ODS se nacházela přímá kritika vlády, která ale netvořila zásadní část celého programu. Česká pirátská strana naopak zvolila program velice stručný, který obsahoval odkaz na společný program Evropských pirátů, tudíž se jednalo po tematické stránce o nejevropštější program.

Slovenské politické strany zvolily programatiku týkající se povětšinou sociální rovnosti, azylové a migrační politiky, tradičních křesťanských hodnot a podpory vzdělávání. Každý subjekt se přitom od druhých programově lišil daleko více než tomu bylo v ČR. Volební koalice SMER-SD předvedla velice krátký program, který byl obsahově poměrně nepropracovaný. Text lze ale považovat za sloučení domácí a evropské politické arény. Spolupráce stran PS/SPOLU se zaměřila na ochranu životního prostředí, ekonomiku, rovnost žen a mužů, ochranu demokracie, politiku rozšiřování EU, bezpečnost aj. OĽANO výrazně apeluje na problematiku nadnárodní korupce, bezpečnosti vnějších hranic, využívání evropských fondů a na udržování svobody a křesťanských hodnot. KDH se svým programem OĽANu blíží. SaS předvedla svůj Manifest slovenského eurorealizmu, který představuje návrh reformy evropských smluv. Programy slovenských stran lze tedy také považovat za jakési splynutí evropské a domácí dimenze.

U maďarských programů nevládních stran byla pozorovatelná obava ze směřování Orbánovi politiky k nedemokratickému režimu. Nejvýraznější kritiku vlády a obavy vyjadřovaly JOBBIK a DK, které lze zařadit do skupiny, ve které v programech dominovala domácí problematika. LMP, MSZP-PÁRBEZSÉD a MOMENTUM byly ve své vládní kritice umírněnější, a i jejich programy se zabývaly spíše evropskou tematikou jako podpora vzdělávání, bezpečnost, hlubší integrace, boj proti klimatické změně aj. Vládní strana Fidesz-KDNP představila program, který je silně ovlivněn domácí politickou arénou, jelikož v něm apeluje na zastavení imigrace, na kterém v posledních letech premiér Viktor Orbán staví svou politiku i na domácí půdě. V Maďarsku tak dochází k tomu, že polovina politických stran představila texty založené především na domácí politické aréně a druhá polovina na tematice evropské.

Poslední analyzované texty pocházely z Polska. Zcela evropský program představila populistická strana Kukiz'15, jelikož byl sestaven s dalšími čtyřmi stranami z jiných členských států EU. Široká Evropská koalice se také z většiny zaměřila na evropskou dimenzi, nicméně okrajově byly do textu zakomponovány také pasáže zabývající se zdravotnictvím a porušováním principů právního státu polskými institucemi, což spadá více do domácí politické arény. Oproti straně Wiosna ale Evropská koalice řešila tuto problematiku opravdu minimálně. Wiosna sice ve svém textu řešila i evropské otázky, ty ale byly přítomny v mnohem menším poměru oproti ostatním analyzovaným polským stranám. Celý text vládní strany PiS je směsicí čistě domácích problémů, bodů, které jsou splynutím evropské a domácí problematiky a evropské tematiky. Toto rozložení lze také aplikovat na programatiku polských stran jako celku, přičemž dominuje spojení domácí a evropské otázky.

V programech politických stran v zemích V4 bylo čitelné, z jakého státu pochází a jaké témata tuto zemi tíží, což ale autorka nepovažuje za dostatečný důvod pro potvrzení domácího charakteru programatiky stran v eurovolbách. Ve všech zemích V4 totiž docházelo ve většině programů ke splývání domácí a evropské politické arény. Díky tomu lze původní hypotézu Reifa a Schmitta považovat za překonanou. Je to poměrně logický vývoj, vezmeme-li v potaz fakt, že od formulování tohoto předpokladu teorie SOE uplynula značná doba, ve které mezitím EU nabyla na své významnosti a EP získal daleko více pravomocí. Navíc byl tento jev pozorován již ve volbách do EP 2014 v Dánsku politology D. Beachem aspol.

Dle třetí stanovené hypotézy by měly mít vládní strany nižší úspěšnost ve volbách do EP 2019 v porovnání s národními FOE, přičemž je důležité brát v potaz volební cyklus, ve kterém se vláda nachází. Tento cyklus má tvar sinusoidy s vrcholy v obdobích konání FOE.

V ČR lze tento předpoklad potvrdit, jelikož koalice hnutí ANO 2011 a ČSSD s podporou KSČM, která se nacházela v polovině svého funkčního období, v eurovolbách skutečně získala menší podíl hlasů než ve FOE 2017. V případě ČSSD se dokonce potvrzuje výzkum politologů A. C. Paceka a B. Radcliffa o obecně nižší úspěšnosti sociálně-demokratických subjektů v eurovolbách, jelikož tato strana nezískala žádný mandát. Slovenské vládní strany si také ve volbách do EP 2019 vedly daleko hůř než v FOE 2016. Nepomohly jim ani blížíci se FOE a přechýlení volebního cyklu do období later-term, ve kterém by měl být pozorovatelný opětovný nárůst popularity vládních stran. Společensko-politické události po kauze vraždy investigativního novináře tomuto výsledku zajisté přispěly. Při uvážení potvrzení či vyvrácení zkoumané hypotézy na Slovensku se autorka přiklání k otevřenému závěru, jelikož není jasné, zdali pokles úspěchu opravdu způsobil efekt druhořadosti těchto voleb či právě zmíněné tragické události.

Vládní strany si ve volbách do EP 2019 vedly v Maďarsku a v Polsku dokonce lépe než v předcházejících FOE, což hypotéze odporuje. Nicméně, polský volební cyklus se již nacházel v období later-term a vládní strana PiS před eurovolbami dokonce nastartovala kampaň pro podzimní volby do Sejmu a do Senátu. Jelikož PiS svůj výsledek z jarních eurovoleb zopakovala posléze i ve FOE, můžeme třetí hypotézu v případě Polska potvrdit. Tuto úvahu ale nelze přenést na maďarskou volební koalici vládních stran Fidesz-KDNP, jelikož vyšší podíl hlasů v eurovolbách získala v období mid-term, kde měl být dle teorie SOE pozorovatelný nejvyšší pokles popularity. Teorie volebních cyklů a podpory vládních stran se tak potvrdila u dvou zkoumaných států, u jednoho zůstává závěr neuzavřen a Maďarsko se této teorii zcela vymyká.

Pro potvrzení poslední hypotézy je zapotřebí, aby v daném státě měly malé, nové, radikální a populistické politické strany vyšší úspěch v eurovolbách než ve FOE. V ČR se tento předpoklad nepotvrdil ani v jedné analyzované skupině, úspěch slavily pouze neradikální opoziční subjekty nehledě na jejich velikost. Na Slovensku se tento scénář opakoval s výjimkou radikálních subjektů, kdy Kotlebova ĽSNS získala o polovinu vyšší procentuální podíl hlasů než ve FOE 2016. Nové politické strany slavily, když PS/SPOLU eurovolby vyhrálo, avšak jedná se o subjekt, který reprezentují známé osobnosti z řad politických elit. Navíc, Zuzana Čaputová, která měsíc před eurovolbami vyhrála prezidentské volby byla právě kandidátkou strany PS. Další dvě nové úspěšné strany vznikly odštěpením od KDH. Populistické strany přitom zaznamenaly velký propad a díky tomu je hypotéza na Slovensku z poloviny potvrzena/vyvrácena.

Hypotéza se potvrzuje pouze v případě Maďarska, kde malé, nové a populistické strany v evropských volbách skutečně zaznamenaly vyšší podíl hlasů. Nepotvrzen zůstává akorát nárůst úspěšnosti maďarských radikálních stran. Zároveň bylo ale pozorovatelné, že úspěšné nevládní strany patřily mezi výrazně proevropské subjekty, které vládu Viktora Orbána silně kritizovaly. Proto se autorka domnívá, že jejich úspěch tkvěl spíše v jejich protivládní rétorice než v jejich velikosti či novosti. Polsko se svými výsledky v eurovolbách zcela vymyká této stanovené hypotéze.

Celá bakalářská práce potvrzuje, že k zemím SVE se skutečně musí přistupovat jednotlivě. Nejvíce se teorii SOE vymyká Polsko, Maďarsko ji potvrzuje pouze ve volební účasti a částečně v úspěšnosti malých neradikálních stran. Slováci se přiblížily k teorii SOE o něco více díky výsledkům radikálů, nových stran a některých malých subjektů. V ČR slavily úspěch opoziční neradikální subjekty nehledě na jejich velikost, vládní strany v období mid-termu skutečně zaznamenaly v eurovolbách pokles popularity a volební účast byla oproti FOE značně nižší. Výsledky eurovoleb v zemích V4 tak lze částečně teorií SOE vysvětlit, ovšem je zapotřebí ji v určitých částech revidovat. Potvrzují se také závěry politologů Ladislava Cabady a Jana Kováře, které ukazují, že nejlépe je teorie SOE ze zemí V4 aplikovatelná na Českou republiku a Slovensko, horší je to ale v případech Maďarska a Polska.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
DK	Demokratikus Koalíció [česky: Demokratická koalice]
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
Fidesz-KDNP	Fidesz – Magyar Polgári Szövetség – Kereszténydemokrata Néppárt [česky: Fidesz – Maďarské Občanské Hnutí – Křesťansko- demokratická lidová strana]
FOE	First-order election [česky: volby prvního řádu]
JOBBIK	Jobbik Magyarországért Mozgalom [česky: Hnutí za lepší Maďarsko]
KDH	Kresťanskodemokratické hnutie
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KDŽP	Kresťanská demokracia – Život a prosperita
Konfederacja	Konfederacja KORWiN Braun Liroy Narodowcy
KORWiN	Koalicja Odnowy Rzeczypospolitej Wolność i Nadzieja [česky: Koalice Obnovy Republiky Volnost a Naděje]
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
LGBT	Hnutí leseb, gayů, bisexuálů a transgender lidí
LMP	Lehet Más a Politika [česky: Politika může být jiná]
ĽSNS	Kotleba – Ľudová strana Naše Slovensko
MI HAZÁNK	Mi Hazánk Mozgalom [česky: Hnutí naše vlast]
MKKP	Magyar Kétfarkú Kutya Párt [česky: Strana maďarského dvouocasého psa]

MOMENTUM	Momentum Mozgalom [česky: Hnutí Momentum]
MSZP-PÁRBESZÉD	Magyar Szocialista Párt – Párbeszéd Magyarországért [česky: Maďarská socialistická strana – Dialog za Maďarsko]
.N	.Nowoczesna [česky: Moderní]
ODS	Občanská demokratická strana
OP	Platforma Obywatelska [česky: Občanská platforma]
OLANO	OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti
PiS	Prawo i Sprawiedliwość [česky: Právo a spravedlnost]
PSL	Polskie Stronnictwo Ludowe [česky: Polská lidová strana]
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
PS/SPOLU	Progresívne Slovensko/Spolu
RN	Ruch Narodowy [česky: Národní hnutí]
SaS	Sloboda a Solidarita
SI	index úspěšnosti
SI‘	transformovaný index úspěšnosti
SLD	Sojusz Lewicy Demokratycznej [česky: Svaz demokratické levice]
SPD	Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura
SMER-SD	SMER – sociálna demokracie
SMK-MKP	Strana maďarskej komunity – Magyar Közösség Pártja
SNS	Slovenská národná strana
SOE	Second-order election [česky: volby druhého řádu]
STAN	Starostové a nezávislí
STEM	Středisko empirických výzkumů
SVE	střední a východní Evropa

USA	Spojené státy americké
V4	Visegrádská čtyřka

TABULKY

1. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do PSP ČR 2017 a EP 2019
2. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 v České republice
3. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v České republice
4. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických subjektů ve volbách do EP 2019 v České republice
5. Tabulka: Úspěšnost populistických politických subjektů ve volbách do EP 2019 v České republice
6. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do Národní rady Slovenské republiky 2016 a volbami do EP 2019
7. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku
8. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran v EP 2019 na Slovensku
9. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku
10. Tabulka: Úspěšnost populistických politických stran ve volbách do EP 2019 na Slovensku
11. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do Zemského sněmu Maďarska 2018 a volbami do EP 2019
12. Tabulka: Úspěšnost vládní politické strany ve volbách do EP 2019 v Maďarsku
13. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku
14. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku
15. Tabulka: Srovnání volební účasti a počtu neplatných hlasů mezi volbami do polského Sejmu 2015 a volbami do EP 2019
16. Tabulka: Úspěšnost vládních politických stran ve volbách do EP 2019 v Maďarsku
17. Tabulka: Celkový počet hlasů Evropské koalice
18. Tabulka: Úspěšnost Evropské koalice ve volbách do EP 2019
19. Tabulka: Úspěšnost malých politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

20. Tabulka: Úspěšnost radikálních politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

21. Tabulka: Úspěšnost populistických politických stran ve volbách do EP 2019 v Polsku

LITERATURA

Prameny

ANO 2011. 2019. „Program hnutí ANO pro volby do Evropského parlamentu 2019“

anobudelip.cz, (online; Pdf). Dostupné z:

<<https://www.anobudelip.cz/cs/makame/aktuality/novinky/cesko-ochranime.-tvrde-a-nekompromisne-41915.shtml>> (25. 3. 2020).

Česká pirátská strana. 2019a. „Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2019“

pirati.cz, (online; web). Dostupné z: <<https://www.pirati.cz/program/euoparlament2019/>>

(26. 3. 2020).

Česká pirátská strana. 2019b. „Společný evropský volební program pirátů 2019“

evropapotrebuje.cz, (online; web). Dostupné z:

<<https://evropapotrebuje.cz/program/spolecny-eu-pirati/zivotni-prostredi/>> (26. 3. 2020).

ČT24. 2020. „Kto je kto. Průvodce slovenskými politickými stranami“ *ct24.ceskatelevize.cz*,

1. 3. 2020 (online). Dostupné z: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3051390-kdo-je-kdo-pruvodce-slovenskymi-politickymi-stranami>> (15. 3. 2020).

De La Fonchais, Anais. 2019. „European Elections in Hungary: Orbán’s Strategy Paid Off“

The New Federalist, 5. 6. 2019 (online). Dostupné z:

<<https://www.thenewfederalist.eu/european-elections-in-hungary-orban-s-strategy-paid-off?lang=fr>> (1. 4. 2020).

Demokratikus koalíció. 2019. „Európa maradunk! A Demokratikus koalíció európai

parlamentí választási programja“ *dkp.hu*, (online; Pdf). Dostupné z:

<https://24.hu/app/uploads/2019/05/dk-ep-program-fuzet-web_1.pdf> (1. 4. 2020).

Evropský parlament. 2019. „Výsledky podle vnitrostátních stran: 2019–2024, Maďarsko –

Oficiální výsledky“ *europarl.europa.eu*, 25. 9. 2019 (online). Dostupné z:

<<https://europarl.europa.eu/election-results-2019/cs/vnitrostatni-vysledky/madarsko/2019-2024/>> (1. 4. 2020).

Fidesz. 2019. „Támogassuk Orbán Viktor programját, állítsuk meg a bevándorlást!“ *facebook.com/FideszHU*, 5. 4. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.facebook.com/FideszHU/photos/a.10150098801139307/10158263229214307/?type=3&theater>> (1. 4. 2020).

Gocłowski, Marcin, Florkiewicz, Paweł. 2019. „Polish nationalists win EU vote, set stage for national ballot“ *Reuters*, 26. 5. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.reuters.com/article/us-eu-election-poland/polish-nationalists-win-eu-vote-set-stage-for-national-ballot-idUSKCN1SW0TI>> (1. 4. 2020).

JOBBIK Magyarországért mozgalom. 2019. „Biztonságos Európát, szabad Magyarországot! – EP választási program, 2019“ *jobbik.hu*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.jobbik.hu/biztonsagos-europat-szabad-magyarorszagot-ep-valasztasi-program-2019>> (1. 4. 2020).

Kazharski, Aliaksei. 2017. „The End of “Central Europe”? The Rise of the Radical Right and the Contestation of Identities in Slovakia and the Visegrad Four“ *Geopolitics* 23: 1–27.

Koalice Starostové a nezávislí a TOP 09. 2019. „Program pro volby do Evropského parlamentu 2019“ *top09.cz*; (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.top09.cz/volby/archiv/2019-evropsky-parlament/program-pro-volby-do-evropskeho-parlamentu-2019-25792.html>> (25. 3. 2020).

Koalicja Europejska. 2019. „Przyszłość polski wielki wybór“ *psl.pl*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.psl.pl/wp-content/uploads/2019/04/Deklaracja-A0-v4.pdf>> (1. 4. 2020).

Koreň, Marián, Geist, Radovan, Gabrižová, Zuzana. „Eurovoľby 2019: Porovnanie programov a postojov politických strán“ *Euractiv*, 21. 5. 2019 (online). Dostupné z: <<https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/eurovolby-2019-porovnanie-programov-a-postojov-politicky-stran/>> (26. 3. 2020).

Kresťanskodemokratické hnutie. 2019. „Náš program pre Silné Slovensko v Európe“ *kdh.sk*, (online; web). Dostupné z: <<https://www.kdh.sk/eurovolby-program/>> (26. 3. 2020).

Kukiz'15. 2019. „Manifest Europejski koalicji: Kukiz'15, Ruch 5, Gwiazd, Żivi Zid, AKKEL, Liike Nyt“ *kukiz15.org*, (online; web). Dostupné z: <<http://kukiz15.org/program/europejski>> (1. 4. 2020).

Lehet Más a Politika – Magyarország Zöld Pártja. 2019. „A Lehet Más a Politika európai parlamenti választási programja – 2019“ *lehetmas.hu*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://lehetmas.hu/wp-content/uploads/2019/03/Ep-program_2019.pdf> (1. 4. 2020).

Magyar Szocialista Párt. 2019. „Az MSZP programja a 2019. évi európai parlamenti választásra“ *mszp.hu*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://mszp.hu/dokumentumok>> (1. 4. 2020).

Momentum Mozgalom. 2019. „Ne adjuk a jövőnket! A momentum választási programja európai parlamenti választás 2019“ *momentum.hu*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://momentum.hu/wp-content/uploads/2019/03/Ne-adjuk-a-j%C3%B6v%C5%91nket-Momentum-EP-Program.pdf>> (1. 4. 2020).

Občanská demokratická strana. 2019. „Program ODS pro volby do Evropského parlamentu 2019“ *ods.cz*, (online; web). Dostupné z: <<https://www.ods.cz/volby2019>> (25.3 2020).

Prawo i Sprawiedliwość. 2019. „Deklaracja europejska Prawa i Sprawiedliwości“ twitter.com/PiS_Slaskie, (online; jpg). Dostupné z: <https://twitter.com/PiS_Slaskie/status/1127825885099364353/photo/1> (1. 4. 2020).

Progresívne Slovensko/Spolu. 2019 „Európsky program“ *progresivnespolu.sk*, (online; web). Dostupné z: <<https://progresivnespolu.sk/bod-zlomu/europsky-program>> (26. 3. 2020).

Sierakowski, Sławomir. 2019. „Poland’s Parliamentary Elections and a Looming Hungarian Scenario“ *DGAP standpunkt* 28: 1–4. Dostupné z: <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/66202/ssoar-2019-sierakowski-Polands_Parliamentary_Elections_and_a.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2019-sierakowski-Polands_Parliamentary_Elections_and_a.pdf> (25. 3. 2020).

Sloboda a Solidarita. 2019. „Manifest slovenského eurorealizmu“ *eurovolby2019.sk*, (online; Pdf). Dostupné z: <<https://eurovolby2019.sk/wp-content/uploads/2019/03/manifest-slovenskeho-realizmu-sas-eurovolby-2019.pdf>> (26. 3. 2020).

SMER-Sociálna demokracia. 2019a. „Sebavedomé Slovensko v Európe!“ *strana-smer.sk*, (online; png). Dostupné z: <<https://strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/sebavedome-slovensko-v-europe>> (26. 3. 2020).

SMER-Sociální demokracia 2019b. „Hájíme Slovensko a Slovákov!“ *strana-smer.sk*, 10. 5. 2019 (video). Dostupné z: <<https://strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/sebavedome-slovensko-v-europe>> (26. 3. 2020).

SMER-Sociální demokracia 2019c. „Dajme svoj hlas mladým!“ *strana-smer.sk*, 10. 5. 2019 (video). Dostupné z: <<https://strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/sebavedome-slovensko-v-europe>> (26. 3. 2020).

STEM. 2019. „Hodnocení českých poslanců v Evropském parlamentu“ *stem.cz*, 17. 1. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.stem.cz/hodnoceni-ceskych-poslancu-v-evropskem-parlamentu/>> (6. 4. 2020).

Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD). 2019. „Program SPD pro volby do Evropského parlamentu“ *eu2019.programydovoleb.cz*, (online; web). Dostupné z: <<https://eu2019.programydovoleb.cz/strana/spd/program>> (24. 3. 2020).

TA3. 2019. „Slováci mali slabú motiváciu ísť voliť v eurovoľbách, ukazuje prieskum“ *ta3.com*, 28. 6. 2019 (video). Dostupné z: <<https://www.ta3.com/clanok/1158647/slovaci-mali-slabu-motivaciu-ist-volit-v-eurovolbach-ukazuje-prieskum.html>> (26. 3. 2020).

The Guardian. 2019. „Slovakia: four people charged over murder of investigative journalist“ *theguardian.com*, 21. 10. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/world/2019/oct/21/slovakia-four-people-charged-murder-investigative-journalist-jan-kuciak>> (20. 3. 2020).

Végh, Zsuzsanna. 2019. „European parliamentary elections in Hungary“ *Clingendael Magazine*, 2. 5. 2019 (online). Dostupné z: <<https://www.clingendael.org/publication/european-parliamentary-elections-hungary>> (1. 4. 2020).

Wiosna. „Europa dla ciebie, Europejski Program Wiosna“ *wiosnabiedronia.cz*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://wiosnabiedronia.pl/public/upload/media_files/Europa-dla-Ciebie.pdf> (1. 4. 2020).

Literatura

Beach, Derek, Kasper M., Hansen, Martin V., Larsen. 2017. „How Campaigns Enhance European Issues Voting During European Parliament Elections.“ *Political Science Research and Methods* 6: 1–18.

- Cabada, Ladislav. 2010. „Volby do Evropského parlamentu jako volby druhého řádu: reflexe voleb v nových členských zemích EU ze středovýchodní Evropy.“ Faculty of International Relations Working Paper Vol. 4. Praha: Oeconomica.
- Campbell, Angus. 1964. "Voters and Elections: Past and Present." *Journal of Politics*, 26 (4): 745-757.
- Corbett, Richard. 2014. „European Elections are Second-Order Elections: Is Received Wisdom Changing?“ *Journal of Common Market Studies* 52 (6): 1194–1198.
- De Vreese, Claes H. 2009. „Second-Order Election Campaigning? An Analysis of Campaign Styles in European Parliamentary Elections.“ *Journal of Political Marketing* 8 (1): 7–19.
- De Vreese, Claes H., Susan Banducci, Holli A. Semetko, Hajo G. Boomgaarden. 2006. „The news coverage of the 2004 European Parliamentary election campaign in 25 countries.“ *European Union Politics* 7 (4): 479–506.
- Dinkel, Reiner. 1977. „Der Zusammenhang zwischen Bundes und Landtagswahlergebnissen.“ *Politische Vierteljahresschrift* 18 (2–3): 348–360.
- Eibl, Otto, Vlastimil Havlík, Jakub Kylvoušek, Michal Pink. 2009. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Franklin, Mark, Hobolt, Sara. 2006. „European elections and the European voter.“ Pp. 227–245 in Jeremy Richardson (ed.). *European Union: Power and policy-making*. London: Routledge.
- Freire, André. 2003. „Second Order Elections and Electoral Cycles in Democratic Portugal.“ *South European Society and Politics* 9 (3): 54–79.
- Goodgart, Charles, Bhansali, R. 1970. „Political Economy.“ *Political Studies* 18 (1): 43–106.
- Havlík, Vlastimil, Píková, Aneta. 2012. „Populisté, protestní strany, outsideri? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran.“ *Rexter – Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* 10 (2): 121–153.
- Hix, Simon, Marsh, Michael. 2007. „Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections.“ *The Journal of Politics* 69 (2): 495–510.
- Hix, Simon, Marsh, Michael. 2011. „Second-order effects plus pan-European political swings: An analysis of European Parliament elections across time.“ *Electoral Studies* 30: 4–15.

- Hobolt, Sara. 2015. "The 2014 European Parliament Elections: Divided in Unity?" *JCMS: Journal of Common Market Studies* 53: 6–21.
- Hobolt, Sara, De Vries, Catherine. 2016. „Turning Against the Union? The Impact of the Crisis on the Eurosceptic Vote in the 2014 European Parliament Elections.“ *Electoral Studies* 44: 504–514.
- Hrabíková, Zdeňka. 2010. *Evropská témata v Evropských volbách 2004 a 2009 – prohloubení českých politických stran o evropské otázky?* Master's thesis. Brno: Masarykova univerzita.
- Just, Petr. 2019. „Slovak cabinet after 2016: From single party majority to motley crew.“ *Journal of Comparative Politics* 12 (1): 71–85.
- Koepke, Jason, Ringe, Nils. 2006. „The second-order election model in an enlarged Europe.“ *European Union Politics* 7 (3): 321–346.
- Kovács, Andrés. 2013. „The Post-Communist Extreme Right: The Jobbik Party in Hungary.“ Pp. 223–234 in Ruth Wodak, Brigitte Mral, Majid Khosravinik (eds.). *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse*. London: Bloomsbury.
- Kovář, Jan. 2016. *Revisiting the Second-Order Election Model and its Application to European Parliament Elections in Central and Eastern European Countries*. Praha: Metropolitan University Prague Press.
- Marsh, Michael. 1998. „Testing the Second-Order Election Model after Four European Elections.“ *British Journal of Political Science* 28 (4): 591–607.
- Mattila, Mikko. 2003. „Why bother? Determinants of turnout in the European Election.“ *Electoral studies* 22 (3): 449–468.
- Norris, Pippa. 1997. „Nomination: Second order elections revisited.“ *European Journal of Political Research* 31 (1): 109–114.
- Pacek, A. C, Radcliff, B. 2003. "Voters Participation and Party-Group Fortunes in European Parliament Elections, 1979–1999: A Cross-National Analysis." *Political Research Quarterly* 56 (1): 91–95.
- Petithomme, Mathieu. 2012. "Second-Order Elections, but also 'Low-Cost' Campaigns? National Parties and Campaign Spending in European Elections: A Comparative Analysis." *Perspectives on European Politics and Society* 13 (2): 149–168.

- Pop-Eleches, Grigore. 2009. „Throwing out the Bums. Protest Voting and Unorthodox Parties after Communism,“ *World Politics* 62 (2): 221-260.
- Reif, Karlheinz. 1984. „National electoral cycles and European elections 1979 and 1984.“ *Electoral Studies* 3 (3): 244–255.
- Reif, Karlheinz. 1997. “Reflections: European elections as member state second-order elections revisited.” *European Journal of Political Research* 31 (1): 115–124.
- Reif, Karlheinz, Schmitt, Hermann. 1980. „Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results.“ *European Journal of Political Research* 8 (1): 3–44.
- Schakel, Arjan. 2014. „How to analyze second-order election effects? A refined second-order election model.“ *Comparative European Politics* 13 (6): 1–20.
- Schmitt, Hermann. 2005. „The European Parliament Elections of June 2004: Still Second-Order?“ *West European Politics* 28 (3): 650–679.
- Šaradín, Pavel. 2008. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Tufte, Edward. 1975. „Determinants of the Outcomes of Midterm Congressional Elections.“ *The American Political Science Review* 69 (3): 812-826.
- Van Elsas, Erika, Goldberg, Andreas, de Vreese, Claes H. 2018. „EU issue voting and the 2014 European Parliament elections: a dynamic perspective.“ *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 29 (3): 341–360.
- Van der Eijk, Cees, Van Egmond, M. 2007. „Political effect of low turnout in national and European elections.“ *Electoral Studies* 26 (3): 567–573.
- Van der Eijk, Cees, Franklin, Mark. 1996. *Choosing Europe? The European electorate and national politics in the face of union*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

PŘÍLOHY

1. Tabulka: Volební zisky českých politických stran

	Zisk (%) FOE 2017	Počet hlasů FOE 2017	Zisk (%) EP 2019	Počet hlasů EP 2019	Rozdíl (%)
ČSSD	7,27	368 347	3,95	93 664	-3,32
KSČM	7,76	393 100	6,94	164 624	-0,82
ANO 2011	29,64	1 500 113	21,18	502 343	-8,46
ODS	11,32	572 948	14,54	344 885	3,18
STAN	5,18	262 157			
TOP 09	5,31	268 811	11,65	276 220	1,16
SPD	10,64	538 574	9,14	216 18	-1,5
KDU-ČSL	5,8	293 643	7,24	171 723	1,44
Česká pirátská strana	10,79	546 393	13,65	330 844	2,86
HLAS			2,38	56 449	

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

2. Tabulka: Výpočet indexu voličské participace (EPI) v České republice

	volební účast PSP ČR 2017	volební účast EP 2019	EPI
Česká republika	5 091 065	2 387 378	0,47

Zdroj: Adaptováno z ČSÚ autorkou bakalářské práce

3. Tabulka: Volební zisky slovenských politických stran

	Zisk (%) FOE 2016	Počet hlasů FOE 2017	Zisk (%) EP 2019	Počet hlasů EP 2019	Rozdíl (%)
OLANO	11,02	287 611	5,25	51 834	-5,77
SMER-SD	28,28	737 481	15,72	154 996	-12,56
SME RODINA	6,62	172 860	3,23	31 840	-3,39
L'SNS	8,04	209 779	12,07	118 995	4,03
PS-SPOLU			20,11	198 225	
SaS	12,1	315 558	9,62	94 839	-2,48
#SIEŤ	5,6	146 205	0,06	603	-5,54
KDH	4,94	128 908	9,69	95 588	4,75
SNS	8,64	225 386	4,09	40 330	-4,55
MOST-HÍD	6,5	169 593	2,59	25 562	-3,91
Křesťanská únia			3,85	37 974	
SMK-MKP	4,04	105 495	4,96	48 929	0,92
KDŽP			2,06	20 374	

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

4. Tabulka: Výpočet indexu voličské participace (EPI) na Slovensku

	Volební účast NR 2016	Volební účast EP 2019	EPI
Slovensko	2 648 184	1 006 351	0,38

Zdroj: Adaptováno ze Štatistického úradu SR autorkou bakalářské práce

5. Tabulka: Volební zisky maďarských politických stran

	Zisk (%) FOE 2016	Počet hlasů FOE 2017	Zisk (%) EP 2019	Počet hlasů EP 2019	Rozdíl (%)
FIDESZ-KDNP	49,27	2 824 551	52,56	1 824 220	3,29
DK	5,38	308 161	16,05	557 081	10,67
MOMENTUM	3,06	175 229	9,93	344 512	6,87
MSZP- PÁRABESZÉD	11,91	682 701	6,61	229 551	-5,3
JOBBIK	19,06	1 092 806	6,34	220 184	-12,72
MI HAZÁNK			3,29	114 156	
MKKP	1,73	99 414	2,62	90 912	0,89
LMP	7,06	404 429	2,18	75 498	2,18

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

6. Tabulka: Výpočet indexu voličské participace (EPI) v Maďarsku

	Volební účast NR 2016	Volební účast EP 2019	EPI
Maďarsko	5 791 868	3 394 341	0,59

Zdroj: Adaptováno z valasztas.hu autorkou bakalářské práce

7. Tabulka: Volební zisky polských politických stran

	Zisk (%) FOE 2015	Počet hlasů FOE 2015	Zisk (%) EP 2019	Počet hlasů EP 2019	Rozdíl (%)
PiS	37,58	5 711 687	45,38	6 192 780	7,8
Evropská koalice	44,37	6 743 821	38,47	5 249 935	-5,9
Wiosna			6,06	826 975	
Konfederacja	4,76	722 999	4,55	621 188	-0,21
Lawica Razem	3,62	550 349	1,24	168 745	-2,38
Kukiz'15	8,81	1 339 094	3,69	503 564	-5,12

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

Pozn.: Výsledek Evropské koalice ve FOE 2015 vznikl sečtením výsledků jednotlivých politických stran v této koalici participujících; Výsledek koalice Konfederacja ve FOE 2015 je výsledkem politické strany KORWiN.

8. Tabulka: Výpočet indexu voličské participace (EPI) v Polsku

	Volební účast Sejm 2015	Volební účast EP 2019	EPI
Polsko	15 595 335	13 760 974	0,88

Zdroj: Adaptováno z Pánstwowa komisja wyborcza autorkou bakalářské práce

9. Tabulka: Rozdělení domácí a evropské politické arény v programatice politických stran

1. Domácí politická aréna
a) Fungování státu b) Národní institucionální rámec c) Národní legislativa d) Politika, která zřetelně nespadá do kompetencí EU, a která nemá explicitní vztah k EU e) Současné problémy sužující daný členský stát f) Ostatní domácí problematika (korupce na národní úrovni, kritika vlády ...)
2. Evropská dimenze
a) Fungování EU b) Zapojování členského státu do aktivit EU c) Institucionální rámec EU d) Evropská legislativa e) Pozice dané politické strany k evropské integraci f) Pozice dané politické strany ke členství v EU g) Vize budoucího směřování EU h) Revize evropských smluv a primárního práva i) Ostatní současné problémy spojené s EU

Zdroj: Adaptováno z Jan Kovář 2016, Hrabicová 2010 autorkou bakalářské práce

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá aplikací teorie voleb druhého řádu na volby do Evropského parlamentu konaných v květnu roku 2019 v zemích Visegrádské čtyřky. Analýza si bere za cíl vyzkoumat, zdali je téměř po čtyřiceti letech existence této teorie možné objasnit výsledky evropských voleb pomocí hypotéz formulovaných jejími zakladateli Karlheinzem Reifem a Hermannem Schmittem. Celá bakalářská práce se dělí do dvou částí. V první části je představena teorie voleb druhého řádu. Druhá část je tvořena analýzou jednotlivých států Visegrádské čtyřky. Teorie a posléze praktický výzkum jsou členěny dle čtyř stanovených hypotéz. První z nich předpokládá, že volební účast a procento neplatných hlasů bude ve volbách do Evropského parlamentu vyšší než v národních volbách prvního řádu. Druhá hypotéza říká, že předvolební kampaně v eurovolbách obsahují témata druhého řádu, ale z většiny témata v prostoru domácí politické arény. Dále je pro potvrzení Reifovi a Schmittovi teorie zapotřebí, aby vládní strany ztrácely v eurovolbách voličskou podporu v závislosti na volebním cyklu, ve kterém se nacházejí. A za čtvrté, aby měly malé, nové, více radikální a populistické politické strany ve volbách do evropského parlamentu větší úspěch než v národních volbách prvního řádu. Na základě výzkumu je možné formulovat závěr, že ze států Visegrádské čtyřky se nejvíce přibližují teorii druhého řádu výsledky voleb do Evropského parlamentu 2019 v České republice a na Slovensku, o něco méně poté v případech Maďarska a Polska.

Klíčová slova: Teorie voleb druhého řádu, volby do Evropského parlamentu 2019, Visegrádská čtyřka, Karlheinz Reif, Hermann Schmitt

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with the application of the second-order elections theory on the elections to European Parliament held in May 2019 in Visegrad Four countries. The analysis aims to examine whether, after almost forty years of existence of this theory, it is possible to clarify the results of the European elections using hypotheses formulated by its founders Karlheinz Reif and Hermann Schmitt. The whole bachelor thesis is divided into two parts. The first part presents the theory of second-order elections. The second part consists of an analysis of the individual states of the Visegrad Four. The theory and then the practical research are divided according to four established hypotheses. The first assumes that turnout and the percentage of invalid votes will be higher in European Parliament elections than in first-order national elections. The second hypothesis states that the election campaigns in the European elections contain topics of the second-order arena, however, mostly topics of the domestic political arena. Furthermore, in order to confirm Reif and Schmitt's theory, government parties need to lose voter support in the European elections depending on the electoral cycle in which they find themselves. And the fourth hypothesis says that small, new, more radical and populist political parties will be more successful in European elections than in first-order national elections. Based on the research, it is possible to formulate the conclusion that in case of the Visegrad Four countries, the results of the 2019 European Parliament elections in the Czech Republic and Slovakia are the closest to the second-order theory. The theory is confirmed less in the cases of Hungary and Poland.

Key words: second-order elections theory, elections to the European Parliament in 2019, Visegrad Four, Karlheinz Reif, Hermann Schmitt